

8

ART MUSEUM
HUNGARIAN POSTAL

TARTALOMJEGYZÉK.

Szentév alkonyán.	125
TANULMÁNYOK:	
Az élő Szent István. P. Máriusz.	126
Szent István és a magyar család. Fr. Emil.	131
Szent István és a nacionalizmus. Fr. Szerén.	137
A ferencesek szerepe a magyar történelemben. Fr. Generózusz.	143
Duns Scotus tekintélye hajdan és ma. Fr. Menyhért.	150
SZÓNOKI ANYAGTAR:	
Háromnapos diák lelki gyakorlat. (Beszédvázlatok Szent István INTEL- MEI alapján) P. Gyula.	161
EMLEKEZES:	
Szürke bíboros. P. Joseph Leclerc du Tremblay 300 éves jubileumára. Fr. Celerin.	166
REFERENCES VILAGIRODALMUNKBÓL:	
Folyóiratok szemléje.	168
Könyvek szemléje.	169
ÉVVÉGI BESZÁMOLÓ. Fr. Gilbert.	170
JEGYZÓKÖNYVI KIVONAT JASZBERÉNYBŐL. Fr. Simeon.	172
ÜZENETEK.	174

1938.

XII. Jahrgang.

Nr. 4.

UNGARISCHES UMBRIEN.

Quartalschrift der Franziskaner-Theologen in Gyöngyös, Ungarn.

INHALT.

Zum Schluss des heiligen Jahres. Studien. Der lebende Hl. Stephan. P. Marius. — Der Hl. Stephan und die ungarische Familie. Fr. Emil. — Der Hl. Stephan und der Nationalismus. Fr. Serenus. — Die Rolle der Franziskaner in der ungarischen Geschichte. Fr. Generos. — Die Autorität des Duns Skotus. Fr. Melchior. — Materie für Predige. Dreitägiges Seelenexerzieren für Studenten. Redeskizzen gemäss den Ermahnungen des Hl. Stephans. P. Julius. — Erinnerung. Der Graue Kardinal. Fr. Celerin. Franziskanische Weltliteratur. Rundschau über Zeitschriften, Rundschau über Bücher. — Schulschluss. Fr. Gilbert. — Kurzes Protokoll aus Jászberény. Fr. Simeon.

MAGYAR UMBRIA

A FERENCES KAPISZTRÁN-RENDTARTOMÁNY IFJÚSÁGÁNAK
ÉVNEGYEDES FOLYÓIRATA. — SZERKESZTIK: A GYÖNGYÖSI TEOLÓGUSOK

Szentév alkonyán.

Ha felidézzük a magunk mögött hagyott esztendő színes benyomásait, pazar látványosságait, lélekbemarkoló élményeit, s újra meg újra átéljük eucharisztikus, szentistváni, nemzeti örömeinket, elragadó boldogságunkba hátborzongató disszonanciával vág bele, mint nyári naptűzésbe az égzengés, ez a kínzóan dörgő hang: mindennek visszahozhatatlanul vége már...

Pedig sem az eucharisztikus évnek, sem a szentistváni jubileumnak, sem nemzeti újraéledésünknek nem szabad véget érnie, mert úgy érezzük, hogy ezek az élmények húsz év óta elgémberedett tagjainkban a vérátömlesztés pezsdítő erejével hatottak s vallási, társadalmi, nemzeti életünk megújhódásának keresztíve alá tartottak mindnyájunkat. Legyen hát az eucharisztikus évnek októvója, de ne csak olyan nyolcnapos, amelyet a Breviárium ismer, hanem örökéletű, hogy minden évben megújrodhessen lelkünk a kongresszusi kegyelmek jelszítésének sugárözönében. Legyen hát a szentistváni jubileumnak nyoma, de ne csak az albumokban és bélyegeken, újságriportokban és filmhíradókban, hanem öntudatos magyar magáraébredésben, amely minden hurrá-patriotizmus nélkül az önreformon keresztül lát hozzá a nemzet felépítésének munkájához. Legyen végül nemzeti újjászületésünknek folytatása, kifejlődése és beteljesülése. Tekintse mindenki nemzeti kötelességének azokat a feladatokat és áldozatokat, melyeket a népjólét érdekében elvár tőle a közösség, s legyen meg mindent azok érdekében oly hűséggel és telkiismerettel, hogy se a nemzet, se önlékének nyugalma semmit fel ne röhasson ellene, de meg az ősök szelleme se szégyenüljön meg miatta, akik büszke öntudattal vallották, hogy megeselekedték, amit megkövetelt a haza.

Ha majd ezt már mi is ajkunkra vehetjük, nem lesz fájó emlék az elmuló esztendő, hanem a szebb jövő felé bontakozó nekilendülés, mely mind közelebb és közelebb emel minket ahhoz az aranykorhoz, melyet valamikor Vörösmarty úgy álmodott meg, hogy lesz még egyszer ünnep a világon!

Az élő Szent István.

I. Mint fényes üstökös ragyog a magyar égen első dicsőséges nagy királyunk emléke. Ünneplő lélekkel, ünnepi érzésekkel eltelve jártuk az élet útjait ez évben, mert szent Királyunknak országjáró útjára indult, nem porladó Jobb Keze új évezred reménységével töltött el mindnyájunkat. Szinte az egész nemzet versenyre kelt, hogy hódoljon első szent Királyának. Szent Jobbját csodálatosan szép pompa keretében hűséggel s a meghatottság tiszta könnyeivel a szemekben kísérelte ezer és ezer gyöngyösi magyar is. Ezen lelkes ünnepegeknek maradó nyomokat kell hagynia a magyar lélekben. Minden eszmének, minden érzelemnek megvan a maga sátoros ünnepe, amikor az élet ezer bajával, tengersok bánatával elfoglalt lelkünk felszabadul egy pillanatra és kigyúlnak benne az örömtűzek. Ilyen ünnep nekünk a kilencszázadik évforduló alkonya. Megfűjjük az ünnepi harsonákat, Szent István királyunk dicső emlékének hódolatára. Emlékezzünk hát arra a Szent Istvánra, aki őseinket az igaz keresztény hitre térítette; arra a Szent Istvánra, aki ma nekünk jelenti a keresztény államiságot; arra a Szent Istvánra, aki bevezette ősapáinkat a nyugati kultúra csarnokaiba; arra a Szent Istvánra, aki nekünk jelenti ma az állami önállóság és függetlenség fenntartását és védelmét minden idegen befolyással szemben, és érezzünk iránta mélyes hódolatot, tiszteletet és köszönetet.

De kérdem: beérhetjük-e ennyivel? Beérhetjük-e azzal, hogy mély elismeréssel adózunk emlékének s beírjuk nevét történelmi nagyjaink sorába? Vajjon belenyugodhatunk-e abba, hogy Szent István immár a történelemé, akit csak jubileumi ünnepélyeken kell emlegetni, a nélkül, hogy bármi szava volna a ma emberéhez?

Erre csak csattanós nemmel felelhetünk! Szent István nemcsak a múlté, nemesak a történelemé, hanem inkább a máé, mert műveiben, alkotásaiban, eszméiben ma is él és tanít bennünket! A nagy lángelmék titka, hogy beleépítik magukat a történelembe: művük nemesak a saját korukra szól, hanem kihat érvényével a későbbi századokra; ahogy mondani szokták: megelőzték korukat. Dante, Shakespeare, Michel Angelo, Beethoven, Széchenyi, Prohászka művei, munkái ma is világitanak, tanítanak, oktatnak, nemesítenek.

Szent István is nagyot alkotott: átalakította, átformálta, újjászülte a magyart. Műve nemesak a maga korára szól, hanem a jövőre is. *Prófétai lelke megérezte korunk szíve dobbanását, sasszeme meglátta a fejlődés útját, váteszi zsenije megérezte mindazokat a problémákat és küzdelmeket, melyek a mai magyar szívet és létét marcangolják.* Amikor tehát szent Királyunk emlékét magunk elé állítjuk, akkor nemesak fájdalmas merengésnek és nemesak vigasztkereső égrepillantásnak

van helye, hanem elsősorban annak, hogy megértsük legnagyobb mesterünknek és tanítónknak szavát. Mit mond hát Szent István a XX. század magyarságának? Égi alakja 900 év visszhangjával ezt a hármat dörghi felénk: *1. független magyarságot, 2. aktív kereszténységet, 3. szociális felelősségtudatot.*

II. 1. Az a maroknyi nép, mely 900 évvel ezelőtt Szent István köré csoportosult, igen nehéz körülmények között tartotta fenn magát. Belső bajok és lázadások, zavarták az ország nyugalma. Nyugaton Koppány, keleten pedig Ajtony akarta a nemzetet visszavinni az életnek még alig megkezdett útjáról, a nomád életmódba és pogányságba. De nemcsak belső lázadások fenyegették az országot, hanem külső veszedelmek is jelentkeztek. A német császároknak nem volt elég annyi, hogy békében élhettek szomszédaikkal, hanem világhatalomra törekedtek. Mint jól tudjuk, II. Konrád meg akarta hódítani az országot, hűbérest akart csinálni a magyarból. De Szent István ismerve a német világhatalmi törekvést, nemcsak a belső lázadókat fékezte meg erős kézzel, de a külső támadásoktól is megvédte országát és nem engedte, hogy nemzete a német uszályhordozójává legyen. Még koronáért sem fordult földi hatalomhoz, hogy megtartsa a magyar állam függetlenségét. Egyedül Krisztus helytartójához volt hajlandó fordulni. Valami csodás előrelátással nem a német császárhoz, hanem Rómához kötött bennünket és Róma kapcsolt össze a nyugattal a nélkül, hogy függetlenségünk a legkisebb esorbát is szenvedte volna. Aztán megszervezte az országot, törvényeket adott, mely évezredek fejlődésnek lett kiindulópontja. A törzseket vármegyékre osztotta, és a széthúzó magyarságot hatalmas állami egységbe fogta össze.

Ma szintén hasonló szorult helyzetben látjuk magunkat. Ma, amikor létünk jól felfogott érdeke a legnagyobb egységet és nemzeti összefogást követeli, az ország hivatásos vezető tényezői között pártütések, személyi ellentétek, széthúzások vannak. Külsőleg sem vagyunk mentek a veszedelmektől. És milyen meglepő, hogy ma ugyanúgy, mint 900 évvel ezelőtt hűbéresévé akarta tenni Magyarországot, hasonló igényekkel lép fel velünk szemben ma is a németiség. Terjeszti nálunk nemzet-szociálista eszméit és vésztlőslő tekintettel néz ránk, ha azt látja, hogy a náci pártot hivatalos és nem hivatalos helyről egyaránt elítélik.

Szent István eszméjével küzdünk független magyarságunkért, hiszen idegen befolyásokkal, új-pogánysággal, nemzeti türelmetlenséggel szemben ő mutatja meg nekünk az egyedüli biztos utat. Ne hagyjuk kijátszani magunkat hangzatos jel-szavakkal és hamis prófétákkal!

A Szent István kiszabta úton egy évezred óta járja a magyar a Gondviselés útjait: ez az út a magyarság lelkéhez van szabva, kiállotta a századok próbáját, annyi veszély közepette,

ne hagyjuk hát magunkat megtéveszteni idegen, vér- és testzagú világnézetektől. Mert ne gondolja senki, hogy átveszi a német rendszer politikai, gazdasági és kulturális eszméit, vallási és pedagógiai téveszméi nélkül! Ha új életrendet akarunk teremteni egy nemzet számára, ez az új életrend kiterjeszti és érvényesíti alapelveit az élet minden vonatkozásában, tehát a gazdasági, politikai, kulturális és vallási élet területén egyaránt. Hitler sem úgy indult, hogy vallásalapító legyen s ma a fajimádók már istenítik.

Tanuljunk a történelemtől. Legyen a história számunkra valóban *magistra vitae*! Ülünk le tanulékony lélekkel Szent István gígaszi alakjának lábához és tanuljunk tőle küzdeni független magyarságunkért. Ezt a küzdelmet pedig győzelmesen fogjuk megvívni, ha azon az úton járunk, melyet nem a görbe és csonka kereszték szegélyeznek, hanem az apostoli kettős-kereszt!

2. *Apostoli kereszt!* Ez az, amit ma Szent István minden magyarnak a kezébe akar adni. Miért? Mert ha valaha, akkor korunk eszmei zűrzavarában van szüksége aktív keresztény életre az országnak, hogy a mának pogánykodó és bolsevista áramlatával szemben az Egyház győzelmét dokumentáljuk.

Szent István legfőbb feladatának a keresztény hit terjesztését tartotta. De nem a jelszavak és frázisok, nem az önáltatás kényelmes, pogány kereszténységét, hanem a gyakorlati, a tetterős, a cselekedetből és hitből élő kereszténység terjesztését. Nem volt ez számára könnyű feladat. Hiszen századok óta ősi hitet valló, nyakas és fegyvelemtől elszokott pogány népet kellett betörnie Krisztus igájába. Nehéz volt a bizalmatlanságot, ellenségeskedést leküzdenie, de feladatát sikerrel fejezte be, mert mindenben az élő példa erejével hatott szent Királyunk, aki imádkozott, gyónt, áldozott, misére járt, szerette a hitet, szerette az Egyházat. Gondoskodott arról is, hogy népének kereszténysége se legyen, csupán külső máz, hanem élet és valóság. Törvényben írta elő a vasárnap megülését, templombajárást, a bőjt megszegőit börtönnel sújtotta. Sőt még arra is volt gondja, hogy a vasárnap gyümölesöző legyen, ezért megparancsolta Isten ígéjének figyelmes hallgatását. De nem folytatom tovább. Csak a legenda major szavait idézem: *Krisztust fejezte ki szóval, Krisztust hordozta szívében, és Krisztust másolta cselekedeteiben.*

Ilyen erős, határozott, minden ellenállással és akadállyal dacoló szentistváni aktív keresztény életre van ma kétszeresen szüksége korunknak, legfőképpen nekünk, magyaroknak.

A Gondviselés úgy helyezte el minket itt az európai glóbuson, hogy nem messze északkelet felől a bolsevista tenger áramlik felénk; nyugaton pedig a pogányság felé veszedelmesen rohanó Harmadik Birodalom zárja körül országunkat. Ez a két óriásbirodalom — mint tudjuk — politikailag ellen-

félként szerepel. Hitler annak idején úgy lépett fel, mint aki a bolsevizmust és kommunizmust egyszersmindenkorra elintézi. Azonban nem intézte el s a nélkül, hogy jóslásokba bocsátkoznánk, kijelenthetjük, hogy nem is fogja elintézni, mert nem ismerte fel a kommunizmus és bolsevizmus lényeges hibáját s így az Achilles-sarkot elhibázva, nem tudhat végzetes csapást mérni rá. *A kommunizmus lényeges hibája ugyanis, mint a Szentatya a Divini Redemptoris kezdetű pásztorlevelében mondja, a spiritualizmus hiánya, éppen azért csak szellemi erővel győzhető le! Hitler nem szellemi erővel, hanem materialista módszerrel, a nemzetszocializmussal küzd ellene, következképpen nem győzhet felette. Ez a győzelem az Egyháznak van fentartva s az Egyház szellemétől áthatott országoknak, mert szellemi erővel dolgoznak!*

És érdekes, a Gondviselés minket is, Szent István népét idehelyezett a harc mesgyéjére, hogy Szent István hitével; az aktív keresztény élet hirdetésével megmutassuk ennek az istentelen áramlatnak az élet értelmét és megtörjük pokoli hatalmának ádáz ostromát. Ezért van szüksége a mai magyarnak aktív keresztény életre.

3. Hogy azonban a léleknek összhangzatos szépséget, a cselekvésnek acélos erőt adó aktív keresztény élet a szó teljes értelmében létrejöhessen a magyar lársadalom minden rétegében, ahhoz szükséges, hogy felébredjen minden magyarban *az érzékeny szociális felelősségtudat*. Mert ne felejtsük el, hogy *keresztény élet csak szociálisan rendezett körülmények között tud kivirágozni*. Korgó gyomorral, éhségtől kopogó szemmel nem lehet imádkozni, rongyos ruhában, meztelen lábakkal nem lehet az Úr házába menni. Meg kell adni mindenkinek a természetes ételszandardot, hogy tudjon törődni lelkével! Ezért kell felébredni a szociális felelősségtudatnak.

Ezt a szociális felelősségtudatot már Szent István ébresztgette őseinkben. A kereszténységet hitéleti és kulturális missziója mellett szociális tevékenységgel is megbízta. Hogy az Egyház ezen szociális feladatát betölthesse, nagy vagyont biztosított részére, s e vagyon jövedelmének jó részét a szegényekre kellett fordítani. Hangsúlyozottan kiemelte már az alapítólevelében, hogy ha valaki nem így cselekszik, Isten előtt lesz érte felelős! Az ispánokat, bírákat törvényben kötelezte, hogy segítsék az Egyházat az árvák és özvegyek jogainak védelmében és oltalmazásában. Teljesen a mai idők eszménye szent Királyunk, aki úgy szerette a szegényeket, hogy aludni sem tudott a gondolatra, hogy éhezők és szegények is vannak a városban. Végigjárta a szegények kunyhóit és álruhában kenyeret osztott a nyomorgó, éhező embertestvéreinek.

Ma is erre a szociális felelősségre int bennünket Szent István. De ne felejtsük el: nemcsak a szívnek kell indítani minket embertestvéreink megsegítésére, hanem az igazság és jog

erejének is! Mert mindenkinek joga van az élethez, s aki nem adja meg a másoknak a tőle telhető szociális támogatást, az vét embertársainak élete ellen. Ezért, aki a szociális igazság ellen vét, a nemzet ellen vét és nem méltó arra, hogy a magyar búza kenyereit fogyassza. Ez a szociális felelősségtudat fordítsa tekintetünket *a szenvedő magyar nép* felé, mely legtöbb vért ontott e hazáért, melynek legtöbb joga van ahhoz, hogy érezze jól magát ebben az országban, holott mégis szenvedni kénytelen. A keresztény társadalmi eszménynek sem felel meg az a helyzet, hogy a nincstelenség végeláthatatlan tömegével kevésszámú dúsgazdag álljon szemben. Hála Istennek, ez a jubileumi esztendő úgylátszik nemcsak megemlékezést és nemcsak visszaemlékezést, de Szent István szellemében kormányprogramot is jelent a jövőre nézve, s a magyar proletár néprétegnek szociális megsegítését ma már a kormány programjába vette. A munkáskérdés megoldása érdekében is történtek kívánatos intézkedések; a szegényügy helyzete is egyre kielégítőbb lesz, különösen most a Felvidék visszacsatolása miatt. Azonban még a teljes megoldás és keresztülvitel előtt állunk! Ezeknek a kérdéseknek a megoldása pedig nem egyszer áldozatot fog kérni tőlünk, a földbirtok kisajátítása miatt, a munkabérek felemelése miatt, a második, a harmadik kereseti forrás feladása miatt. *De ha bennünk megvan a Szent Istvántól kívánt szociális felelősségtudat, ezt az áldozatot habozás nélkül meg kell hoznunk, mert ezeknek a kérdéseknek a megoldásával áll, vagy dől Magyarország jobb jövője, az aktív keresztény élet felébredése s a magyarság történelmi hivatásának betöltése!*

III. Tehát független magyarság, aktív kereszténység, szociális felelősségtudat: ezt a hármat mondja ma nekünk Szent István! Isten áldása, hogy 900 éves jubileuma rádöbbsen minket nemcsak az ő óriási jelentőségére, hanem kötelességeinkre és feladatainkra is: tovább építeni ezt az országot a 900 évvel ezelőtti lerakott alapokon, hogy ez az áldott magyar föld ismét Isten virágos kertjévé legyen, mint aminő egykor volt a nemzet-szervező Szent István korában. Szent István nemcsak egy évezreddel ezelőtt védte féltő gonddal nemzetét ezer veszedelemtől, hanem ő él és a szentek megdicsőülésének fényözönében, a megdicsőültek végtelenbe nyúló hatalmával átfogta az egész világot s beledörögte lelkiismeretébe: Ne bántsod a magyart! Ne bántsod, mert magadat emészted, — ne bántsod, mert az én népem az Isten, a Szent Szűz népe! Ne bántsod a magyart, mert az védett a vérzivataros időkben, hogy te nyugodtan fejlődhess, — ő öntözte e hon minden rögét pirosra vérével, ellenségeinek patakzó vérhullámaival, — de ha ezt nem teszi, akkor ti véreztetek volna el. Ne bántsod a magyart, mert neki e ponton, Kelet és Nyugat kapujánál isteni elhivatottsága van: mint vérző pelikánnak, minden áldozatra kész kell, lennie a kereszténységért... Így hirdeti Szent István nemzete halhatatlanságát! De dolgozni

kell nekünk is erős munkával, acélos izmokkal és kemény akarattal, hogy hazánkat, népünket, magyar fajunkat megbecsülve lássuk az egész világon. Legyen mindegyikünk keresztény és magyar, lelkeség és érzület szempontjából igazán szent-istváni, akkor első szent Királyunk szelleme fog felettünk örködni, s akkor biztosan el fog jönni az a várva-várt jobb korszak, mely után a Kárpátoktól az Adriáig, a Lajtától a Csíki havasokig buzgó imádság epedez százezrek ajakán!

P. Máriusz O. F. M.

Szent István és a magyar család.

I. A család az Isten egyik leggyengédebb műve, az emberiség egyik legdrágább kincse. A család az a legkisebb kollektív életközösség, amelyben minden egyén résztvesz s amely legelőször veszi védőközösségébe az emberi életet. A család az a forrás, melyből az állam élete fakad, az a parányi kis sejt-organizmus, melyből a nemzet testszövete képződik. A család szóban bennfoglaltatik mindaz, ami minket emberré tesz, ami bennünk igaz, szép és jó. A család jelenti nekünk a házat, amelyben születünk, a testvéreket, akikkel játszadoztunk, az asztalt, melyet körülülve élkeztünk, az imát, melyet az ártatlan szív buzgóságával rebegtünk, az édesanyánk csókját, könnyét, vagy mosolyát, az édesapánk tanítását és aggódó szeretetét, első reményeink és örömeink, első bánatunk és csalódásunk, a munkásság és kötelelességtudás, a becsület, a szelídség, a könyörület, az akarat és a jellem fejlődésének színterét. A család az a legáltalánosabb és az a maradandó érték, mely minden ember szívéhez, életéhez, vágyaihoz és akaratához a legközelebb áll és amelyről reméli és hiszi mindenki, hogy egyéni élete végéig folytatódni fog s amelyre az emberek legnagyobb része a holnap felé tekintve dolgozik.

A család *érzelmi egységként* jön létre; két egymáshoz vonzó ember szövetsége, amit teljessé tesz a gyermek. Ezenkívül és abban a pillanatban, amint a család létrejött, már nemcsak érzelmi, hanem *gazdasági egység* is, mert a családot alapító két szövetségesnek anyagi forrásokkal, jövedelemmel kell rendelkeznie, hogy az életközösséget fenntarthassák. A gyermek megszületésétől kezdve nemcsak érzelmi és gazdasági egység a család, hanem a gyermek nevelésének állandóan növekvő igényei és ez igényeket kielégítő feladatok szerint *kulturális egység* is, mert a nevelést az apa és az anya kulturáltsága teszi szűkebb vagy tágabb látókörűvé. Ezt az *érzelmi, gazdasági és kulturális*

egységként létrejött családot emeli a kereszténység a természetfölötti világba, amikor a házasságot szentségi jelleggel ruházza fel, azért, hogy a férfi és a nő közli természetes szeretet megszenteltesse, s így azok jogot, kötelességet és isteni malasztot nyerjenek az életközösség terheinek elviselésére, a kölcsönös szeretetre és egymás segítésére, valamint a gyermekek keresztény szellemű nevelésére.

A család megalakulásában ősi feladatszerűség van, mert *ez nyit utat egy nagyobb közösség, az állam felé, amennyiben a nemzet faji- népi, gazdasági és kulturális értékösszeségének ez a legszívósabb sejtje.* Ha ugyanis a nemzet értékösszeségével a család szerepét összevetjük, meg kell állapítanunk, hogy e három irányú értéktermelésnek bizonyos mozzanatai a családban játszódhatnak le, vagy pedig elválaszthatatlanul a család életéhez fűződnek. Így mindenekelőtt a családban folyik le a nemzet értékösszeségének egyik legbonyolultabb és legfontosabb funkciója: *a faj, a nemzet fenntartása és továbbvitele.* De a nemzet értékösszeségének egyik legérzékenyebb és legértékesebb alapegysége is a család, s a családot szétrepesztő önzés és gyávaság a nemzet értékösszeségét létalapjaiban támadja meg. Mert a *faji- népi* értéktermelő tényező elsoványodása idegen fajták beszívargását segíti elő s ennek veszélyét éppen napjainkban érezzük. Ezenkívül a nemzet értékösszeségének legszebb és legszentebb *gazdasági értékei tűnnek el: a családi, a kispolgári vagyonok,* melyek az induló fiatal emberéletek útja és segítségei voltak. A kispolgári vagyonok elvesztése a családi élet biztonságát szünteti meg s az erkölcsi züllés egyik előkészítője. Szomorú korunk erkölcsi ragadozóinak legbiztosabb kerítője az a tény, hogy a család, mint gazdasági egység elvesztette jelentőségét, s nem tud védelmet nyújtó gazdasági keretet biztosítani azoknak a fiatal életeknek, akik erre életük legválságosabb korszakában rászorulnának. De veszít a *kulturális értéktényező is,* mert a családok szellemi átörökítése, melyben a nemzeti tradíció, erkölcs, kötelességtudás a közösségek iránt, száll apáról-fiúra, romlik, kopik, vagy teljesen megszakad. A rossz családi élet, a kellőképpen nem biztosított család, a nyomorgó család nem tudja az első szülői szavak és az első szülői tanítások örökké élő emlékeiben az ősi gyökeret továbbvezetni, s nem tudja a nemzeti erkölcs szolidaritását és konzerváló lörvényeit a gyermekekbe belenevelni. Az elromlott családi életben a gyermek maga is látja és érzi, hogy élete fölösleges nyűg, de legtöbbször nem is kell kitalálnia, mert a szülők szenvedélyes jeleneteiben kimondott, elkeseredetten kikiáltott véleményt is hall erről. De veszélyben a család szilárd alapja is, mert a keresztény *házasság szentségi jellegéből* kivetkőztetett család elvesztette állandó jellegét, mely a házasság egységében és felbonthatatlanságában rejlik, ami pedig a családi boldogság és a gyermekek jövőjének biztosítója.

II. 1. Szent István, az első apostoli király, az országépítő, a maga zseniális szellemével, finom lelkével felismerte és biztosan megérezte, hogy amilyen szoros *érzelmi, gazdasági és kulturális viszony fűzi egybe a család tagjait, épp olyan mély, általános és messzeható a család faj-, népi, gazdasági és kulturális szellemének hatása, melyet a társadalom, a nemzet és az állam életére gyakorol.* S bár sok nagyot tett, államalkotó bölcseségét mégis abban látom kimagaslani, hogy a kereszténység megszilárdításának érdekében, és hogy a magyarságot, az európai népek kultúrközösségébe beleilleszthesse, *mindenekelőtt a magyar családi élet keresztény szellemű kialakítására törekedett.*

Tanulmányunk első részében nézzük, *mit tett Szent István* a magyar család érdekében, második részében pedig *a szent-istváni magyar család további sorsát vázoljuk* első Királyunk idejétől napjainkig. E vázlat ma nemcsak azért jogosult, mert az igazság szentsége követeli, hanem azért is, mert e vázlatnak a családi élet etikájával élet-halál harcot vívó modern ember számára mondanivalója van.

Szent István jól látta, hogy a nemzet összes életfunkciói szoros összefüggésben vannak a családdal és azt is, hogy a nemzet funkcióit biztosító család konzerválása és erkölcsi gondozása a kereszténység feladata. Ezért a családi életet és vele az állam életét is a kereszténységen keresztül akarta megszilárdítani tudva azt, hogy *e faj csak úgy lehet erős, ha vallásilag is egy. A magyar faj fennmaradását tehát a kereszténységben látta.* És valóban a kereszténység belső szelleme a magyar társadalom minden viszonyát áthatotta, újjáalkotta és erős alapokra fektette azzal, hogy a hit malasztjával megszentelte az embert a bölcsőtől a sírig és az így megszentelt emberrel a család is visszanyerte Istentől rendelt jellegét. A pogánykori magyar család eltért ugyanis eredeti rendeltetésétől. Mert bár őseink egynejük voltak, de hogy feleségeikkel az egyedül és örökre léged álláspontjára helyezkedtek volna, alig hihető, nemcsak azért, mert a rabszolganők társadalmi állása egyenesen kiszolgáltatotta őket uraik szeszélyének és ezekkel a folyton kísértő alkalmakkal szemben valláserkölcsi nézeteik semmiféle támaszt nem nyújtottak nekik, hanem azért is, mert tudjuk, hogy a legyőzött ellenségtől az elhurcolásra érdemes nőket elvitték, és a diadal és bor mámorában nem egy vétett a házassági hűség ellen. Már az a körülmény is, hogy a kalandozások korában Magyarországon volt Európa legnagyobb rabszolgapiaca, elegendő annak a ténynek a megállapítására, hogy a magyar mind az emberi méltóságot, mind a női tisztaságot nem tekintette valami túlhajtott idealizmus magaslatáról. A nő ugyanis őseinknél elsősorban birtoktárgy, árúcikk volt, akit mint eladó lányt adtak a vevő, illetve vőlegényhez. A kereszténység felvételével azonban a nőt már nem lehetett többé vásárolt jószágnak tekinteni, mert az evangélium felállította a megváltott férfi és nő

eszményképeit és ezzel kialakította a keresztény férj és feleség, apa és anya típusait. A férj feje marad ugyan a családnak, de nem korlátlan ura többé, mert «valamint az emberfia nem jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon», úgy a családfőnek is arra kell törekedni, hogy tekintélyével, fölényével és hatalmával elősegítse a gyengébb fél javát és boldogságát. De a nőnek is meghatározza kötelességeit, hogy nemes vonzalommal és változatlan hűséggel szerető élettársa legyen férjének. Ezzel megtanítja mindkettőt *áldozatot hozni egymásért és a családi közösségért*. Az emberi áldozatkészség minimális tanujele a család. *A faj és nemzet fenntartásához pedig áldozathozatalra kész emberek közössége kell, ezért a nemzeti erő és nemzeti gazdagság egyik legfontosabb kötelezettsége a családalapítás*. A kereszténység e tanai szentelték meg a családot és adták vissza *boldogsága feltételeit és államalkotó erejét*.

A család azonban megalakulásának pillanatában már nem csak érzelmi, hanem *gazdasági egység is*. *A családi élet megszilárdításához anyagi alap is kell*. És szent Királyunk jól látta, hogy minden erkölcsstelen hullám megtörik azoknak a családoknak ellenálló erején, melyek biztos gazdasági alapokon épülnek fel és viszont a kísértés azt is magával ragadhatja, aki a legtisztább szándékkal indul el a kenyérküzdelmek elé, ha nincs meg az a végső menedéke, ahová visszahúzódhat. A család anyagi bázisát adta meg szent Királyunk, amikor a «Törzsek és Ágak által jobbra közösen használt földekből, örökbirtokul földet adott a szabad vitézeknek. Ezzel az egyént teszi a föld birtokosává, azt, aki a földet évről-évre megműveli, házat épít rá családjának, és akit a szeretet és érdek annyi szála fűz már a hazai földhöz, hogy nem kívánczik minduntalan idegen országokba, kalandos harcokra. Megalakul a magántulajdon intézménye és lassan-lassan a sátrak állandó lakhelyekké alakulnak, a kardok sarlókká, a lándzsák ekevassá, és megkezdődik a békés foglalkozás, mert a családért tenni, alkotni, dolgozni kell.

Szent István azonban nemcsak ajkán hangoztatta és szívében ápolta a családi erényeket, hanem *tetteiben is kinyilvánította őket*. A maga családi életének remek bemutatásával igazolta, hogy a keresztény családi élet a népek életének éltető gyökere és kulturális haladásának biztosítója. Életének gyökere, mert a tiszta családok, mint az emberiség termőfájának magjai, hazai otlárok előtt ültetődnek el és az anyai szív ott avatódik új nemzedékek hordozójává. Haladásának hordozója pedig azért, mert a megvédett ringó bölcső nem egyéb, mint a nemzet továbbélő örök ifjúsága. Szent István és Boldog Gizella családi fészke a családnak mint *kulturális egységnek* a minta iskolája. Mert ebben a családban nevelt először is a szülők hitbőlfakadó élete, nevel aztán az édesanya meleg, bárszonyos és szeretetteljesen simogató keze, megértéstől lágy szíve;

de nevel az édesapa keményvonású akarata, feltétlen tekintélye, mindent lenyűgöző munkakedve, a nehézségek előtt való életbátorsága. Ez a kettős összetévő adja azt az eredőt, ahol a nemzet fájának gyümölcse a nemzet boldogságát eredményezi. De Szent Istvánnak gondja volt arra is, hogy a gyermek *kinek a kezén keresztül* nyeri az oktatást. Itt találkozunk a magyar lélek a szentéletű Gellért püspökkel, aki a szülőknek eleven modellben élt; életét tudományossá tette Szent Imre előtt, aki nemcsak világi tudományokra, hanem a lélek iskolájának elveire is megtanította. S míg a tudós pap nevel, István is megírja a magyar politikai irodalom első remekét: «Az *Intelmeket*». Szent István a maga családi életével megtanította kora magyarját arra, hogy szentnek tartsa a gyermeket, mert a megbecsült és szentnek tartott gyermek az istenhitben erős családok ajándéka a nemzet oltárára és a megbecsült és szentnek tartott gyermek mindene a családnak.

Szent István a *szentségi házasság természetfölötti kegyelmeit is át akarta adni a magyarságnak*, de őseink szokása és e tekintetben sajátos felfogása kényszerítette, hogy az ősi világnézet hagyományaihoz alkalmazza még az evangélium tanítását is. Ezért bár szentségnek tartotta a házasságot, ami látszik abból is, hogy tiltotta «a szabad és a szolga vegyesházasságát, mert a társadalmi különbség veszélyeztette a házasság állandóságát és szentségét», mégis megengedte, és elismerte, hogy a szokásban levő, ú. n. titkos (klandestin) házasság is, melyet nem az Egyház színe előtt kötöttek meg, érvényes. De ebből is látszik Szent István politikai éleslátása, hogy a kereszténységet, bár erélyes módon, de nem erőszakosan terjesztette, mert tudta, hogy az erőszak csak ellenkezést szül. Ezért inkább példaképeket állított a magyarság elé. Így Szent István király tudatában volt annak, hogy a katolikus Egyház Isten alapította tökéletes nagy család, minden család mintaképe. Ennek a családnak feje az Isten, a mi Atyánk, és Fia Jézus, az emberi nem megváltója a mi testvérünk. De atya, fiú még nem család: a családhoz anya is kell; ahol nincs anya, ott nincs család. Kell tehát a magyarságnak is anya és adja nemzetének a Boldogasszonyt, a Hősnőt és Édesanyját. «Magyarországot Szent István király a Boldogságos Szűz családjának nevezte», olvassuk Szent Gellért emlékiratában. Ő a csillagkoszorús Nő, a sárkány fejét széttipró Asszony, a Szűz, aki kétélű kardjával legyőzi a lélek, az Egyház ellenségeit, s Ő a fehér fényben tündöklő, töretlen tisztaságú eszményi Édesanya. És e Szent Édesanya láttára a magyar férfi még jobban szereti családját, mert ha Mária a Szent Család királynéja, akkor az ő hitvese is királynéja az ő kis családjának, aki minden megbecsülést megérdemel. De példaképet állított a szent Király a Boldogasszonnyal, a magyar édesanyák elé is. Hisz minden édesanya élete tele van fájdalommal, szenvedéssel és minél több gyermeke van, annál több alkal-

ma van erre, mert minden, ami gyermekét éri, őt sebzi, úgyhogy kevés nyugodt pillanata van. De eléje állítja a fájdalmas Anyát, a héttörű Asszonyt, ezt a vérben megdicsőült Fájdalmat, a roncsolttestű, vérző, keresztviselő Fiú nyomában, aki megtanítja rá, hogy talán éppen a szenvedés lesz gyermekének megváltása, vagy talán éppen az anya szenvedése fogja a gyermeket megjavítani. A Boldogságos Szűz tisztelete így, fejedelmi példák által ajánlva bizonyára nagy erkölcsi hatást gyakorolt férfire és nőre egyaránt, és nem csekély befolyást gyakorolt a női nem méltóságának gyarapodására.

De például állította a szerzeteseket is, mert a családi élet megszentelésére és a szenvedélyek fékezésére a papi celibátus nagyon szükséges és tényleges befolyást gyakorolt.

Az így megalakult keresztény családi életet Szent István törvényeivel védte, irányította, szabályozta, amint azt a viszonyok követelték. A családi élet épségét, erényeit a zsinati határozatok és az országos törvények vették védőszárnyaik alá, s a törvény az Egyház befolyásának következtében a gyermekek és özvegyek védője lesz. A család érdekében rendeli el a törvény: «Ha valaki neje iránti gyűlöletből külföldre vándorol, felesége bírja férje javait és senki se kényszerítse őt új házasságra. Ha pedig önként újra férjhez megy, csak a hozzáillő ruhát viheti magával férje vagyonából. Ha ennek hallatára a férj visszatér, a püspök engedélye nélkül házasságra nem léphet». A törvényhozás gondja kiterjedt az özvegyekre és az árvákra is. Védi mindkettő érdekét: «Azt akarjuk ugyanis, hogy úgy az özvegyek, mint az árvák részesei legyenek törvényeinknek oly értelemben, hogy ha az özvegy gyermekeivel marad, hogy őket ápolhassa és nevelhesse, senki sem kényszerítheti házasságra, és bírja férjének összes vagyonát. Ha azonban újra férjhez megy, akkor csak illő ruhát vihet magával». «Ha pedig a házasságból utód nem származik, az özvegy, mint haszonélvező bírja elhúnyt férjének javait, de halála után azok férje szüleire szállnak vissza, ha vannak, azok nemlétében pedig a királyra». A nőrablás, mint a pogány kor öröksége még a kereszténység fölvétele után is megvolt nemzetünkönél, de Szent István szigorúan büntette: «Ha valaki hajadont rabol el, akarata ellenére és a szülők beleegyezése nélkül, adja vissza szüleinek, még ha erőszakot követelt is el rajta. A nő bárki másé lehet, csak a rablóé nem, a rabló pedig kiátkozva örökké a házasság reménye nélkül éljen. Hogy pedig a szabadok családi életük tisztaságát és szabadságukat szennyezetlenül megőrizték a szent Király megtiltja, hogy mások szolgálójával fajtalanodjanak, ha pedig ezt mégis megtennék, először verjék meg, ha még egyszer, akkor ismét verjék meg és nyírják le, ha harmadszor is megteszi, akkor szolga legyen szolgálóval együtt. A szabad ember és szolga vegyesházasságát is meg kellett akadályozni, mert ez gazdasági zavart okozott és a társadalmi különbség

veszélyeztette a házasság állandóságát és szentségét, melyből a szabad fél hamar kiábránduhalott: «Ha valamely szabad ember más szolgálójával házasságot köt, veszítse el szabadságát és örökké szolgálja legyen». A rabszolga és ivadékainak teljes munkaerejével az ura szabadon rendelkezik és ezért ez ad engedélyt szolgálja házasságához. A családi élet épségének megőrzésére mégis elrendeli, hogy «bár nősülés dolgában a szolgáló osztály uraitól függ, a házas szolgálókat vagy nőket azonban nem szabad hitestársaiktól elválasztani».

Látjuk tehát, hogy *a magyar család keresztény szellemű kialakulása, ha végleg nem is Szent István nevéhez fűződik, de a megalakítás történeti emléke és érdeme mégis az ő munkája volt*, mert ő ajándékozta meg nemzetét az evangélium tanával, ő tette azt először gyakorlatba és ő készítette el a legkedvezőtlenebb viszonyok között is a magyar keresztény család megszületését.

Ez a szentistváni keresztény család teremtette meg a szentistváni magyar államrendet. Ez volt a magyarság ezeréves fennállásának alapépítménye és a magyarság egész ezeréves kulturális fejlődése is ezen a talapzaton épült fel. Mert a tétel az emberi nem minden korszakára áll: «Egészséges nép csak tiszta, egészséges családokból sarjadzik». S talán ezért irányult minden forradalom a keresztény család és keresztény házasság intézményén keresztül a magyar államiság ellen.

(Folyt. köv.)

Fr. Emil O. F. M.

Szent István és a nacionalizmus.

A keresztény világszemlélet alapján az egyén, család és nemzetek léte és értéke a tényezők két világára vezethető vissza. Első a *principium universale*, az egyetemes elv, maga a teremtő Isten; a másikat ezzel szemben csak *principium connaturale*, a természeti elv név illeti meg. Ide tartozik a család és az állam. A keresztény bölcsélet tehát az államot természetes elvnek tartja és így fölülte és alatta levő tényezőket ismer. Éppen ezért nem lehet az állam, nemzet, vagy ennek alkateleme a faj az egyedüli és legfőbb jó. Amikor tehát azt látjuk, hogy napjainkban Európa többi népe a szélsőséges nacionalizmusnak hódol, tudnunk kell azt, hogy *itt végzetes detronizáció történt az egyetemes elv, Isten ellen és merész szerepsere a természetes elv, a faj javára!* Ez a téves ideológia legnagyobb arányokat ölt Németországban, ahol a radikális nacionalizmus mindenhatósággal ruházta fel a fajt, amikor kimondja a legfőbb értéknek, jog- és erkölcsforrásnak. Ez az ideológia, mint minden más szélsőség, hatással

van Európa többi nemzetére is. Ez a hatás leginkább Olaszországon látszik, amely bármennyire tagadja is, a tények azt mutatják, hogy ennek az eszmének hódol. Ezzel a világnézettel kapcsolatban a kérdések légiója merül fel az egyedekben éppúgy, mint a nemzetekben. Van-e haszna az emberiségnek ebből a szemléletből? Előbbre viszi-e a kultúrát? Tud-e békét teremteni az egyén, a társadalmi rétegek és a nemzetek között? Megoldja-e azt a feszültséget, amely a ma emberét és a ma államaikt megmervéti? Ezek a felszínen levő kérdések a nacionalizmussal kapcsolatban. Most, amikor első szent Királyunk emlékének hódolunk, próbáljunk meg az ő mélységes keresztény eszméin keresztül a nacionalizmus bonyodalmas kérdéséhez közfelférközni, és nézzük:

1. Milyen volt Szent István állásfoglalása a nacionalizmus kérdésében?

2. Mire tanít minket Szent István a mai nacionalista világban?

1. Milyen volt Szent István állásfoglalása a nacionalizmussal szemben? Habozás és mérlegelés nélkül kimondhatjuk, hogy keresztény. Az ő Cluny emlőin felnevelkedett keresztény lelkének nem volt probléma az egyetemes keresztény felebaráti szeretet. Nem találjuk meg nála a szélsőséges nacionalizmusnak azt az elvét, hogy bizonyos fajoknak joguk van másokat legigázni, elnyomni. De tudjuk azt, hogy a középkori keresztény gondolat, hogy minden nép és minden nemzet egy közös családnak a tagja és ezek a tagok közös főtől, Ádámtól származnak, az ő lelkében is élt. Ennek adott kifejezést, amikor nemzetével együtt beállt az európai népek nagy családjába, amely a *szent-ágostoni Civitas Dei* eszmevilágon épült fel. Ebben a nagy birodalomban, «az egy igaz Isten Fiának földi birodalmában» nem lángolt fel az egyik faj gyűlölete a másik ellen, mert a közös eredet, közös cél és e cél megvalósítására adott azonos eszközök figyelmeztetnek a népek testvériségére és egyetemes emberszereetre. Szent István a maga páratlan éleslátásával észreveszi a kereszténységnek boldogságra vezető nagy tanát, hogy a népek közötti különbség nem más, mint a vidék, időjárás, életmód, táplálkozás, egyszóval a földrajzi viszonyok befolyása alatt létrejött differenciálódás. Ezek a legtöbbször külső körülmények különítették el az egyes népcsoportokat egymástól, és ezek ruházták fel oly tulajdonságokkal, melyek jellemzői minden egyes fajnak. Ilyen sajátos testi-lelki tulajdonságok különítették el a magyarságot is minden más embercsoporttól és alakították ki benne a magyar nyelvet, magyar nemzeti érzést, magyar fajszeretetet, a sajátos magyar gondolkozást, melynek összességét nevezzük nacionalizmusnak. *Szent István keresztény mentalitásának megfelelően úgy fogta fel a magyarságnak megkülönböztető sajátosságát, mint az Alkotó bölcs tervei szerint adott tulajdonságokat, az Ő eszméinek megvalósítására és a*

magyarság javára! Igyekezett ezeket az adottságokat felszínre hozni és megőrizni a jövőnek. Szent István nem volt tehát a népi lélek megfőjtője, nem volt antinacionalista. Azonban nagyon jól tudta ő azt is, hogy a még kiforratlan adottságok, tulajdonságok nem alkalmasak arra a nagy szerep betöltésére, mely a magyar nemzetre Európában vár. Láta, hogy nemzete nem maradhat fenn csupán nyers faji adottságaival, a keresztény európai nemzetek koszorújában. Ezért igyekezett ezeket a kereszténység kovászával elegyíteni és a keresztény törvények szellemével nemesíteni. Nála tehát a kereszténység és a nacionalizmus gyönyörű szintézisbe olvad össze. Az ő nemzeteért rajongó keresztény lelke megérezte Pannónia szent hegyének magányában, hogy Magyarország és a kereszténység úgy összetartoznak, mint a természetes és a természetfölötti élet. Ez a tétel adja Szent István nacionalizmusát!

Nézzük most már, hogyan valósította meg ő ezt a helyes értelemben vett nacionalizmust nemzete életében. Amint eddig láttuk, ismerte a magyarság nyers adottságait, de tudta azt is, hogy ezek az adottságok sok kincset rejtnek magukban. *Célja volt a kereszténység éltető talajába ültetett magyarságban megőrizni a magyart.* Ezt pedig nem tehette más úton, mint hogy törekedett kiirtani gyökerestől azt, ami rossz, ami hiba ebben a népben; *jótulajdonságait pedig igyekezett felszínre hozni.* Éles szemekkel vizsgálta tehát fajának tulajdonságait és észrevette, hogy a magyarság lelkét itt is, ott is csúnya vonások torzítják el. Ilyenek: *a ravaszság, állhatatlanság, kapzsiság, és némi hajlam az érzékiségre.* Ezeket a hibákat az európai népek mégcsak növelték, mert még mindig szemeik előtt lebegtek a kalandozások alatt megismert, félelmetes magyarok, akik sohasem elégedtek meg fél eredménnyel, hanem harcban, pusztításban, zsákmányolásban egész munkát végeztek. Még Bölcs Leó is, aki pedig a magyarok szövetségese volt, azt a kijelentést teszi őseinkről, hogy: *«álnokságuk miatt minden bizalomra érdemtelenek* voltak. Fajunknak rossz vonásai és a külföld véleménye letagadhatatlan tényként állt Szent István előtt. Neki tehát, hogy nemzeti gondolatát véghezvigye, erősen hozzá kellett fogni e hibák kiirtásához. Ezért *két törvénykönyvének 56 szakasza közül 12 részletesen intézkedik a magyarságot pusztító belső bűnök ellen.* Azonban az igazi nemesítő munkát nem törvényeivel, hanem a kereszténység lelkületének otthonossá tételével hajtotta végre.

A hibák kiirtásával párhuzamosan haladt a másik; a pozitív irányú építő munka: a jótulajdonságoknak megőrzése, felszínrehozása. Hála Istennek, nem volt ez a faj annyira rosszlelkű, mint sokszor lehet olvasni a középkori krónikásoknál. Nyugat népei sokszor csak a magyarok nem éppen impozáns külsejéről következtettek lelkük milyenségére. A történészek szerint őseink ugyanis meglehetősen csúnya külsevel rendel-

keztek. Nagy fej, alacsony termet, görbe lábak, kiálló pofacsontok olyan külsőt árultak el, mely idegen és félelmes volt az európai népeknek. Azonban ez a keleti külső minden hibája mellett is igazi drága gyöngyöt takart. Ezt maguk a középkori írók is elismerték, amikor látták, hogy a magyar faj és a keresztény lendület mit tud produkálni.

A magyar fajnak legszembeütőbb jótulajdonságát: a rendíthetetlen hősiességet és vitézséget, Szent István azzal fejlesztette, hogy a kereszténység nagy eszméjét, *az önlegyőzést nevelte népébe*, amely sokszor nagyobb heroizmust követel, mint a kardforgatás. Bizonyosfokú nőtisztelet is élt a magyar lélekben, hiszen a magyar egyneijű faj volt. Ezt azzal tökéletesítette Szent István, hogy Máriában, a nők legtiszteletreméltóbbjában *örök női eszményt állított magyarjai elé*. Ezért máriás ország Magyarország és máriás nép vagyunk mi magyarok.

Magyar lelkiességet árul el még a tekintélytisztelet, kötelességteljesítés, melyről Böles Leó azt mondja, hogy érte túrik a nélkülözést, bírják a fagyos hideget és a perzselő napot. A magyar vendégszeretet messzeföldön híres ma is, és mennyire meg tudták becsülni őseink Szent Gallenben Heribald szerzetes szíves vendéglátását. — Szabadságszeretők voltak és ezért képesek voltak mindent feláldozni, ezt ismét Böles Leó császár írja. Mindezeket Szent István a kereszténység meghozásával *az erények méltóságára* emelte, s ily módon fokozta és erősítette.

Ezen apró, csillogó mozaik-kockák első szent Királyunk kezébe voltak lerakva, és ő ezekből helyes nacionalista fölfogásával megalkotta azt a remekművet, amely halála után 900 évvel is teljes fényében ragyog.

2. Mire tanít minket Szent István a mai nacionalista világban? Szent István nem önmagáért élt, hanem a keresztény magyarság megteremtőjének és örök eszményének adta Őt nekünk az Uristen. Nem nézhetjük tehát nacionális működését anélkül, hogy le ne vonnánk a tanulságot a magunk számára. Mert ízen ez a nagy Apostol 900 év távlatából a mai nacionalista világfeifordulásban élő magyarságnak! Az az üzenete, hogy igenis legyünk mi is nacionalisták, szeressük fajtánkat, szeressük magyarságunkat, de soha, *egy pillanatra se lássunk a fajban végső értéket*. Rajonghatunk a magyar lélek értékeiért, de föl ne cseréljük az egyetemes elvet, Istent, a természetes elvvel, a fajjal, és számunkra ne a faj legyen jogaink és erkölcesünk forrása. A magyar-életbevigó tanítása ez Szent Istvánnak, mert az a világnézet, amely ma Európában és legfőképpen Németországban dühöng és szeretné Szent István országát is lángba borítani a fajiságot, nevezetesen a germánságot teszi meg az egész élet létalapjává és legfőbb principiumává. Tehát csak az jó, az nemes, amit az árja vér alkot, s minden ami nem árja, pusztulást érdemel. Ezért a fajért pusztulni kell kultúrájának, embereinek, népeknek, országoknak. S miután a legfőbb normát,

Krisztust, «a zsidó anarchistát, ki megrontotta a német vért» — amint ők vallják — száműzték a közéletből, ezért a cselekedetek zsinórmértéke a faj. Nem hisz ez a szemlélet semmiben, amit a józanság kíván, de vakon hisz a saját elmeszüleményeinek. Hiszi, hogy a germán népben, az árja vérben, tehát teljesen fiziológiai, anyagi tényezőben van a legfőbb érték. Elhiszi, hogy az anyag, a faj, a vér *szellemi tud produkálni. Elhiszi, hogy a test nem más, mint test és lélek, vagyis tagadja a legvilágosabb igazságot: hogy $A = A$!*

Szent István tehát nagyon helyesen kiszabta a magyarság útját, mikor nem esett igézetes faj-imádatba és nem tekintette a magyar tulajdonságokat abszolút értékűeknek, hanem meglátta a hibákat, kiírtásukra törekedett, a jótulajdonságokat pedig nemesíthetőkné tartotta. Nem helyezte végcélját a földre, az egy fajnak, a magyar fajnak az istenítésébe, hanem egész népét beállította a teocentrikus világszemléletbe, amelynek célja a földöntúli világ. A föld csak az előkészületnek nagy színtere. Ebbe az előkészületbe vette föl Szent István programul a magyar faji értékek tökéletesítését és így lett ő ideális keresztény nacionalista államfő.

Mivel a nacionalista világszemlélet kiélezte a más népekkel való viszonyt, vizsgáljuk meg azt is, mire tanít bennünket Ő, az idegen fajú elemekkel szemben? Napjainknak túlzott nacionalista iránya hozta felszínre ma jobban, mint valaha, *a zsidó kérdést*, amely hazánkban is oly téves felfogást szült, amelynek sohasem lett volna szabad megszületni keresztény magyar talajon. Azt hiszem, a magyar sohasem volt hátrább világnézeti kérdés tekintetében más népeknél. Éppen ezért nekünk nem azt kell vizsgálnunk, hogy más államok mily felfogást tanúsítanak ebben a kérdésben, hanem arra kell törekednünk, hogy Szent István lelkén keresztül meglássuk, mi a tennivalónk.

Amint már láttuk, Szent István úgy fogta fel az egyes fajokat, mint közös őstől származott népcsoportokat, amelyekhez a testvériség szálai fűznek. Ebből következik, hogy a zsidóságot pusztán faji mivolta miatt üldözni nem keresztény és nem Szent István szelleme szerinti magatartás. Ha elítéljük, mert el kell ítélnünk a radikális nacionalizmust, akkor a zsidóságot, mint fajt nem foszthatjuk meg a léttől, mert az is halhatatlan lélek, kultúrelem és hasznos tagja lehet a társadalomnak.

Azonban, a zsidó fajtól meg kell különböztetni a zsidó nemzetközi világszemléletet, másszóval a *zsidó lelket*. Tény, hogy a zsidó lelkiség igen káros befolyást gyakorol kulturális életünk minden területére. Kereskedelem, üzlet, konkurencia, szociális, politikai élet át meg át van szöve a materialista, liberális szellemmel, melyet főként a zsidóság terjesztett. Sajtó, színház, mozi, ledér felfogású, frivol darabjai a kereszténység lelkét méltelyezte meg és ennek csaknem minden esetben a zsidóság volt

az oka. A szabadkőművességnek, mammonisztikus kapitalizmusnak a melegágya főként a zsidóság. A szocializmusnak, kommunizmusnak minden világrészben terjesztője és kiobbantója ismét csak legnagyobb részben a zsidóság. *Spanyolország az élő példája ennek a megállapításnak. Ezeknek a tulajdonságoknak az összessége adja a zsidó lelket. Ennek a zsidó léleknek aljas túrómunkáját kiírtani, megtörni nemcsak jogos feladat, hanem minden keresztény magyarnak lelkiismeretbeli kötelessége!!!* Akkor cselekszünk tehát a zsidó kérdésben helyesen, akkor járunk a Szent István mutatta úton, ha nem teszünk magunkévá semmi külföldi befolyást, hanem megbecsüljük a zsidóságban az Isten képére teremtett embert, viszont küzdünk minden erővel a zsidó lélek káros befolyása ellen.

Ezt a kérdést meg nem oldja soha a torzított keresztetek egyfajtája sem, csak egyedül Krisztus keresztje, amely a szeretet jele, de félelme is a keresztény lelkiiség megbontóinak.

Szent Apostolunktól kell azt is megtanulnunk, *hogyan bánjunk a nemzetiségekkel?* Szent István a királyi korona hatodik ékkövének nevezi az ország területén lakó nemzetiségeket és azt mondja fiának adott Intelmeiben: *«azért én fiam, parancsolom neked, hogy őket jóakarattal megelégtessed és tisztességben tartsad, hogy nálad örömeztőbb tartózkodjanak, mintsem egyebütt lakozzanak».* Szent Istvánnak ezen felfogása az egyetemes keresztény gondolatban gyökerezik és megfontolásra méltó, mert hazánk területén ma is 479,000 német, 105,000 tót, 28,000 horvát, 21,000 bunyevác, és 16,000 román lakik. Nem lennének tárgyilagosak, ha el nem ismernék, hogy mindegyik népfaj hordoz magában valami újat, jót, amely hiányzik a másokban és így országunk, melyben nemcsak egy faj él, igen szerencsés előnyöknek örvendhet. Aki az egy államban élő különféle fajok egyesülésében *végzetes bajt lát, az szélsőséges nacionalista*, akinek egész látóköre csak az önmagát ismerő és az önszeretletben elposványosodó fajiság határáig terjed. A mai nacionalizmus nem akarja elismerni, hogy a nemzetiségek egymásra vannak utalva és tulajdonképpen egymásért élnek. Ez nemcsak hogy nem hazaszeretlet, hanem a saját fajnak az aláaknázása, mert megakadályozza más népek értékeinek megismerésében és átültetésében.

Ha a faji ellentétekből származó gazdasági eltulódásokat szemléljük, ez csak megerősíti tételünket. *Hogy micsoda kár és micsoda veszteség a kultúrára, ha a politikailag és gazdaságilag összetartozó népek útjai eltérnek egymástól, ezt mi magyarok érezzük a legjobban.*

Akkor járunk tehát Szent István nemzeti gondolatának útján, ha az idegen fajú elemeket is testvérként kezeljük, és egyforma tagoknak tartjuk magunkat velük a népek nagy közösségében, a *«Corpus Christi mysticum»*-ban.

* * *

Nincs a történelemnek az a népe, amelyet 1,000 esztendő alatt annyiszor megtépázott volna a sors keze, mint bennünket magyarokat. Megalázott Mohi, földresujtott Mohács, szétdarabolt Trianon. Ó, hányszor lett külső ellenség prédája Magyarország! És sajnós, hányszor adott halálos vágást a nemzet élő testére a belső ellenség, Szent István emlékét és eszméjét meggyalázó kereszténytelen szellem? És ma? Ma sem nyugodt a magyar élet tengere. Itt áll a huszadik század alvilági szelleme, a radikális nacionalizmus a magyar közélet ajtajánál és szinte erőszakos betolakodóként kér bebocsátást. Sokan habozás nélkül beengedik, mások gondolkoznak. Egyeseket megigézi a nagy hatalom, a politikai súly, mások elvetve az üdvösség jelét, torz kereszt előtt beteges faji önimádatba esnek. És ebben a kaoszban feltűnik 900 év távolából első szent Királyunk alakja, aki irányt szab, kiutat mutat, nemzetének a nacionalizmus veszélyes labirintjából. Boldogságra, erőre, nagyságra törekszik Európa minden nemzete. Minden állam kitermel valami eszmét és ennek fénye mellett megy a boldogságkeresés országútján. Milyen úton haladjunk mi magyarok? Menjünk imbolygó fények után? Nem, nem tehetjük. Nekünk csak egy útunk van: ez az út pedig a Szent István által mutatott kereszténységnek és józan nacionalizmusnak ösvénye. Politikai, nemzeti életünkben tehát csak olyan egyén után mehetünk, aki a szentistváni keresztény magyarság eszméjét hordozza szívében és minden szélsőséges, idegen befolyás nélkül vezeti nemzetünket a boldogságra.

Fr. Szerén O. F. M.

FELHASZNALT IRODALOM:

- Hóman—Szekfű: Magyar történet. I.
 Bangha—Iványi—Pataky: Katolicizmus és zsidóság. Bp. 1933.
 Magyar Kultúra 1935. évfolyama.
 Korunk Szava 1936. és 1938. évfolyamai.

A ferencesek szerepe a magyar történelemben.

Szent István ünnepi évét alig zárhatnók be alkalmasabban, mintha megemlékezünk magyar ferences őseinkről. A szent Király az evangéliumi hitet adta népének — a ferences az evangélium szerint való tökéletesebb életet mutatta meg magyar testvérének, — de mindketten az árva magyar földi boldogságát is meg akarták valósítani.

S ma a történelmi súlyos idők hatására szinte szükségszerűen fordulunk ehhez a gondolathoz: hogy milyen híven teljesítették a ferencesek hétszáz év folyása alatt ezt a második kötelességet.

Annál nagyobb joggal tehetjük ezt, mert — mint Márki Sándor írja: «... a rend hét századon át a maga vallásos feladatait sohasem választotta külön a nemzeti érzülettől». (M. K. 177. l.).

Nem akarom felemlíteni a ferencesek működésének minden területét — bár joggal megtehetném a hazafiasság szempontjából is, — de ez nem lehetséges egy rövid tanulmány keretében. — Inkább csak azokat a munkaköröket említem meg, amelyek közvetlenül és hangsúlyozottan hazafias jellegűek.

A magyar ferenceseknek már legelső közéleti szereplése is magánviseli ezt a jelleget, de kidomborítja «*a pax et bonum*» elvét is. II. Endre alatt az esztergomi ferences őr volt az egyik pápai megbízott, akinek kötelessége volt ügyelni arra, hogy a király őszintén kibékült-e a nemzettel és ígéreteit megtartja-e. Hasonló szerep jutott nekik 1263. aug. 3-án is, mikor a polgárháború után nagyban elősegítették a kibékülést IV. Béla és István között.

Az Árpád-ház kihalása után pedig a ferences Gentilis bíboros fáradozott azon, hogy az *interregnum* megszűnjék. Munkáját nagyon támogatták a ferencesek, különösen Hajmó tartományfőnök.

Általában az Árpádok és az Anjouk alatt sokszor találhatunk a királyi háznál ferences gyóntatókat, tanácsadókat. Nem egyszer fontos követséget bíztak rájuk.

Később is nagy segítségére voltak a hazának s a királynak, különösen Zsigmond, Hunyadi János és Mátyás király harcaiban. A népet szónoklatokkal, búcsúk hirdetésével buzdították a husziták és a törökök elleni harcra. S a hadjáratok alatt együtt szenvedtek, sokszor együtt haltak meg velük. — Pl. Várnánál 6 ferences esett el, akiknek emlékük névszerint fennmaradt. — S vajjon ki tudná elsorolni a számtalan ferencset, akik a tatárdúlás alatt, vagy később a mohácsi vész, török idők viharában, a szabadságharc vagy a világháború idején, mint katonapapok dolgoztak a lelkek üdvéért s akárhányan életüket áldozták a hazájukért.

Azonban nem szabad megfeledkeznünk a ferencesek térítő munkásságáról sem.

A tatárok megtérítésének gondolatával két ízben is foglalkoztak. Eleinte a foglyok kiváltása vagy a lelki vigasztalás végett keresték fel a tatárokat. Így lassankint megtanulták nyelvüket s szép sikerrel térítették közöttük. Azonban az első térítés, melyet még IV. Béla alatt kezdtek meg, Kún László uralkodása alatt a belzavarok miatt megszakadt. — A másik térítési akciót pedig virágjában hervasztotta el a magyarok és tatárok között 1345-ben kitört véres háború.

A tatárok megtérítése tehát egyszer sem sikerült. De egyik sem múltott a ferenceseken. Hiszen nekik oly kedves gondolatuk és oly szívesen vállalt feladatuk volt, hogy megtérítsék a ke-

reszténységnek és a magyarságnak akkori legádázabb ellenségét.

A következő térítési munkák másodlagos célja inkább belpolitikai. Időrendben első ezek közül a kunok megtérítése. Már 1278 okt. 7-én a ferencesekre bízta ezt a terhes feladatot, de az idők ziláltságához s a kunok kibúvói miatt csak 1348-ban foghattak teljes erővel a munkához. Sok nehézséggel, főképp a kunok áldatlan kóbor természetével kellett megküzdeniök, de fáradozásukat siker koronázta. S ennek a sikernek nemcsak vallási, de nemzeti jelentősége is nagy volt: «A ferencrendiek a kunokat a magyar nemzet igaz testvéreivé tették s előkészítették az utat, hogy... a magyar nemzetbe olvadjanak», írja Karácsonyi. (I. 41. l.).

1365-ben az éppen meghódított bodoni bánságban találunk ferences hittérítőket. Oly nagy sikerrel működtek, hogy 50—60 nap alatt, — szinte csodálatos — 200,000 embert kereszteltek meg. Később még több ferences ment oda, de Vlajkó vajda támadása megghiúsította a térítést, sőt a kalugyerektől felizgatott tömeg 5 ferencset megölt. A szétfoslott remények nemcsak a lelkek üdve szempontjából voltak fájdalmasak, hanem nemzeti szempontból is. Hiszen tudjuk, hogy Nagy Lajosnak dédelgetett álma volt az egységes magyar birodalomnak a Balkán-hegyláncig való kiterjesztése.

A jászok megtérítése is rendkívül nagy jelentőségű volt. Befejezése a XV. századra esik. A ferencesek eredményes működését bizonyítja az a tény, hogy Mátyás király 1472-ben zárdát építtetett számukra Jászberényben. De sokkal inkább bizonyítja a sikert a jászok hitbuzgó katolikus élete és minden magyar ügygel sorsközösséget vállaló hűsége.

Elvitathatatlan, hogy az említett térítési területeken a ferencesek nemcsak vallási kötelességet, hanem nemzeti feladatot is teljesítettek. hiszen a legszebb hazafias szempontot, az egységes Magyarország gondolatát szolgálták. Nem csupán azért, mert a vallás kötelességével szorosabban fűzlék a magyarsághoz a kunokat, jászokat, hanem azért is, mert a történelem tanúsága szerint éppen azok a népelemek váltak nyelvben is, de legalább érzületben magyarokká, melyek felvették a katolikus vallást.

Az eddig ismertetett területeken még szinte teljesen a vallásos szempont volt uralkodó, de a következő két munkakörben már épp ilyen mértékben érvényre jut a nemzeti szempont is.

A *husziták térítésére* gondolok elsősorban. A huszitizmus hármasság: vallási, nemzeti és társadalmi veszélyéből a vallási nem jöhetett nálunk komolyan számításba, márcsak azért sem, mert rabolva, fegyveresen jöttek, sőt egyenesen irtották a magyarságot. Ézért kell nagy nemzeti érdemnek betudnunk, hogy a ferencesek küzdöltek ellene. Hogy az aránylag kedvező körülmények (nép elégedetlensége, királyi hatalom gyengesége) elle-

nére sem lett nálunk végzetes ez a tévely, Marchiai Szent Jakabnak és ferences segítőtársainak soha el nem évülő érdeme.

A kettős szempontnak ezt a gyönyörű összefonódását látjuk a török idők lelkipásztorkodásában is. A munka nagyságát bizonyítja az, hogy pl. *Gyöngyösről a környék 300 falvát pasztorálták*, veszedelmességét pedig a számtalan megölt, kivégzett ferences. Hogy ez utóbbit kellőleg megérthessük, figyelemmel kell lennünk Acsády elvi megállapításaira, aki azt bizonyítja, hogy a török pusztán vallásáért senkit sem gyilkolt meg. Török martalócok raboltak, gyilkoltak, de a török, mint hatóság csak akkor bántott, különösen papot, szerzetest, ha benne politikai ellenfelet látott. Tehát a sok ferences megkínzását, üldözését, legyilkolását csak azzal magyarázhatjuk, hogy a ferencesek a népet nemcsak vallásában, hanem magyarságában is erősítették. *Kimondhatatlan sokat köszönhet a háza a sok-sok, legtöbbször névtelen ferencesnek, hogy a magyar nép 150 éven át is kitartott, bár az esetleges hüllenség sokat javított volna anyagi helyzetén!*

Kétségtelenül láthatjuk tehát, hogy a ferencrendiek munkássága a hazafiasság jegyében folyt. Azonban a hazafiasság legszebb teljessége a hősből van meg. És büszkén vallhatjuk, hogy a magyar ferencesek története a hazaszeretet sok-sok hősét tudja felmutatni.

Idézzük egy röpke percre emlékezetünkbe *Kapisztrán Szent Jánost*, akit úgy érzem, joggal magunkénak vallhatunk. Történelmi szerepét mindnyájan ismerjük és csodáljuk. És hálálkodva köszönjük Istennek, hogy a legválságosabb időben hozzánk jött ez a lánglelkű barát, hogy felrázta az egész ország lelkiismeretét, harcba vezetett bennünket s nem hagyta, hogy hazánk sírba dőljön.

Épp így ismeretes *Tomory Pál* történelmi szerepe is, aki még kalocsai érsek korában is ferences kámzsában járt. Hogy a mohácsi csatát elvesztettük, nem az ő áldozatkészségén múlt. Szegfű írja Tomoryról: «Ha Tomory nincs, nem gondolhatnánk Mohácsra anélkül, hogy a szégyen egészen el ne égetné orcánkat... Mert volt itt legalább egy, aki akarta Magyarország megmentését». (idézve Gicztytól 52. l.). Márki Sándor pedig így ír róla: Nem szabad elfelejtenünk, hogy az utolsó magyar főpap, aki csatatéren a nemzetért küzdve esett el, ferencrendi barát volt. Véres szőrcsuhája, mint szemfödél borult arra a dicsőségre, amely a középkorban Magyarországot, mint Európa egyik leghatalmasabb államát beragyogta». (M. K. 186. l.).

Halálával Magyarországra, de a ferencesekre is a szenvedés korszaka szakadt. De Kapisztrán és Tomory szelleme tovább élt a ferencesekben. A sok szenvedés meg nem törte, csak erősítette hazaszeretetüket, kitartásukat. Mint Karácsonyi írja: «Új, fáradságos, sőt gyötrelmes pálya nyílt meg előttük, de ráléptek erős lélekkel. A magyar katolikus nép megmentése lett

e másfélszázadon át folytatott küzdelmes, gyötrelmes életnek jutalma s ez maga jobban beszél a legékesebb szavaknál. *Elhagyták az urak, a nemesek, el a tanítók és lelkészek a magyar katolikus népet, de megmaradt velük, szenvedett velük a cseri barát s fenntartotta és megmentette őket.* (I. 405.,1.).

S ez az együttérzés nemcsak a lelkipásztori tevékenységben merült ki. Találunk olyant sokat, aki a magyarságért hősi áldozatot vállalt. Tudunk olyanokról, akik rabokat szöktettek s olyanokról, akik maguk is — idősebb rendtársuk helyett — oly sokáig raboskodtak, hogy kínjukban, éhségükben sarújuk szíját, is megették. Van olyan köztük, akit meglőttek, vízbe fojtottak, karóba húztak, aki álruhában volt kénytelen menekülni, s akadtak olyanok is, akik híveikkel együtt a Palicsi-tó vize alá bujtak s míg a török üldözők el nem vonultak, nádszálon vettek levegőt.

Ilyen körülmények között megérthetjük a magyarok sóhaj-tását: «Apadjon már el egyszer a török félhold! Hadd vetkezze le gyászruháját a sok kereszt, bú, bánat, szenvedés után a szegény magyar maradvány!» (Idézve Szabó P. után Acsádytól). S megérthetjük, hogy mikor végre hosszú idő után, derengeni kezdett a felszabadulás, a ferencrendiek minden erejükkel segítették a keresztény seregek ügyét.

Különösen nevezetes *Nagy János* atya. A török összesen háromszor fogta el és kínoztatta meg, mert reá gyanakodott — s nem alaptalanul, — hogy a török hadak helyzetét elárulja a keresztény seregeknek. Először Szegeden öt más ferencessel együtt szöges ostorral kegyetlenül megkorbácsolták. Utána mindnyájukat szabadon bocsátották, de már néhány nap múlva 1686. jan. 20-án Nagy Jánost megint elfogták, mert új tápot nyert a török gyanúja. Izlám tatár aga előbb nyársrahúzásra, majd lefejezésre ítélte. Feje már a tőkén feküdt, mikor abban a reményben, hogy mégis kitudhatnak tőle valamit, egy ló mellé kötözték s a hideg időben meztelenül hajtották egyik bíróságtól a másikig. Ekkor ügyes feleleteivel sikerült kimenekülnie a bajból. Harmadszor újabb kémkedés miatt Budán fogták el. Ezúttal biztosan nem kerülte volna el a halált, de volt szegedi hívei óriási váltságdíjat fizettek érte — s a pénz mindig Achilles-sarka volt a török hatóságoknak.

A felszabadító háború során ott találjuk a ferenceseket Érsekújvár, Nyitra, Buda, Gyöngyös s majdnem minden nagyobb hely megvívásánál. Rendkívül nagy szolgálatokat tett a felmentő seregeknek «*Tüzes*» *Gábor* ferences. Különösen Buda és Nagyvárad megvételénél igen sokat segítettek a nálunk először használt gyújtóbombák, amelyeket ő készített.

A felszabadítás korának legnagyobb ferences hőse azonban kétségtelenül *Ibrisimovics Lukács*. Magyarországon kevesen ismerik nevét, pedig azzal, hogy Szlavónia felszabadításáért oly sokat küzdött, Magyarország ügyét segítette elő.

Míg a többi ferencesek szerte az országban gyújtó beszédekkel lelkesítették a népet, Lukács atya, a ferencesből lett apostoli vikárius, a végsőig elkeseredett nép élére állt. Felkelő csapatot szervezett, igyekezett gátolni a török hadmozdulatokkal, a szerzett értesüléseket továbbította a keresztény hadak vezéreikhez. Az egyes ferences zárdák voltak az őrszemek. Üzeneteit rendtársa, Hrelja kifúrt sétatálcában vitte szét. 1680-ban árulás folytán mindkettőjüket elfogta a török, de a hívek megfizették értük az óriási váltságdíjat. 1684-ben Hrelját egy Bécsbe irányított levéllel megint elfogták és karóba húzták. Lukács atyát pedig karóhoz kötötték s 7 álló nap éllen-szomjan hagyták. Áldozatos hívei megint kiváltották. S az elszenvedett kínzás csak szította lelkesedését kitartását. Négy éven át személyesen vezette és irányította a török ellen a guerilla harcot. Legfényesebb haditettének színhelyét ma is Sólyom-dombnak nevezik. Több városban szobor hirdeti emlékét s a nép ajkán és költészetében még ma is él Lukács atya: a „Sólyom».

A török háborúk lezajlása után Rákóczi szabadságharcában is találunk ferenceseket. Főleg, mint katonapapok szerepeltek, de tudjuk pl. hogy *Bárkányi János* atya, a Rákóczi-család udvari papja, végigélte Munkács ostromának minden szenvedését. Később fontos megbízásokat is teljesített a Rákóczi-család érdekében. Sőt az egyik ferencset, *Andrássy Miklós bárót* úgy elragadta a kuruc vér, hogy Kassán a diákokból sereget toborzott, vezérként az élükre állt s végigküzdötte az egész háborút.

Azután a pihenés és az építés munkája következett egész Magyarországon s a nehéz idők alatt megfogyatkozott ferencesek között is. De továbbra is ápolták magukban és a népben a valláshoz és a magyarsághoz való hűséget. S mikor már a magyarok felett nagyon megnehezedett az idők járása, az elnyomott magyarság reménytüzeinek legteljesebb élesztői ferencesek voltak.

Albach Szaniszló, korának egyik leghíresebb szónoka, a szigorú cenzúra ellenére mindenkinél előbb hirdette a jobbágyok felszabadításának gondolatát. Híres és tüzes magyar szónok volt még ebben az időben *Gasparich Kilit* és *Gegő Elek*, aki nyíltan hirdette, hogy roszabb a német, mint a török.

És mikor 1818-ban a Bécestől izgatott nemzetiségek mozgolódni kezdtek, sőt hadat indítottak, a magyar ferenceseket ott találjuk a tábori papok lélekmentő munkakörében, adjutáns gyanánt magasrangú főtiszték oldalán, nemzetőrök, szabadescapatok, seregredek vitézei közt, vagy éppen a municiógyár taposómalmának névtelenjei sorában.

A klerikátusok kiürültek s a fiatal klerikusok fegyvert ragadtak. Az atyák otthagyták a szószéket, a tanári vagy a hitoktatói katedrát és szó helyett tettel mutatták meg, hogyan kell a hazát szeretni.

Lehetetlenség volna még az is, hogy a szabadságharcban résztvett összes ferencesek nevét felsoroljam, méginkább, hogy ismertessem, csak a két legkiemelkedőbb, egyéniséggel foglalkozom röviden, s róluk következtethetünk a többire.

Az egyik *Sztancsy Román János* szécsényi ujonc. — 1848. máj. 20-án letette a ferences ruhát azzal a feltétellel, hogy újra felveszi, ha már nem lesz rá szüksége a hazának. — Szegeden, majd Szabadkán a városvédő csapatban küzdött. Ott látjuk a legtöbb délvidéki harcban. Ha kellett, a municiógyárban dolgozott, s ha szükséges volt, a kidőlt lovak helyett ágyút vonszolt. Résztvett a diadalmas tavaszi hadjáratban. Buda ostrománál 1849. május 21-én ő volt a második, aki feljutott a vár fokára. S a végén ott találjuk Világosnál is. De egy szentesi gazda segítségével sikerült megszöknie s a vitéz őrmester újra felvette a másfél év óta reá váró szerzetesi öltönyt.

A másik nagy ferences szabadsághős *Gasparich Kilit* a jeles író, kiváló szónok, Muraköz szülötte. Mikor Jellassich horvátjai betörték a Muraközbe, Perczel honvédjei közé állott, s mint Meszlényi írja: „A harctereken úgy mentek utána a katonák, mint egykor Kapisztrán után. S a keresztes honvédbarát dübörgően prédikálta: Aki a hazát szereti, Istent szereti; ki a hazáját elárulja, azt megveti az Isten. (162 l.)

Világos után neki is bújdosnia kellett. Azonban felismerték és haditörvényszék elé állították. Bitófára ítélték. Mikor meghallotta, ajkai ezt suttogták: Szívesen meghalok szeretett hazámért, bár én lennék az utolsó áldozat. A császártól kegyelmet kapott, de csak halála után érkezett meg a leírat.

Szülőföldjén, Perlakon emlékművel emeltek tiszteletére. A díszes emlékmű ma egy raktárban várja, hogy ismét hirdethesse egy ferences szabadsághősnek dicsőségét.

S a vesztett világháború után a belső mételey ellen megint egy ferences, Uzdóczy Zadravecz István veszi fel a harcot. Szerle az országban tobzódik még a vörös mételey, de ő erős lélekkel hirdeti az új magyar feltámadást. A ferencesek templomában, koresmában, színházban, népgyűléseken rettenthetetlenül küzd a magyar nemzeti érzésért. Nincs még kellő történelmi távlatunk jelentőségének felmérésére, de a legkevesebb, amit mondhatunk az, hogy *Zadravecz püspök teremtette meg a nép lelkében a kedvező feltételeket a nemzeti hadsereg felállítására. S azt mindnyájan tudjuk és érezzük, mit jelentett akkor, 1919-ben, ez a három szó: magyar nemzeti hadsereg.*

Néhány rövid képhén magunk előtt láttuk a mult idők magyar ferenceseit és büszke örömmel figyelhettük meg, hogy nemcsak jó szerzetesek, de jó, magyarok is voltak. Sőt közülük nem egy kiemelkedő nagyság örökre beleírta nevét a magyar történelembe.

De nemcsak a magyar történelembe, hanem a magyar szívekbe is.

Királyaink mindig szerették, pártfogolták a ferenceseket, sőt találunk köztük olyanokat, akik Szent Ferenc harmadik rendjébe léptek, pl. IV. Béla családjával együtt.

Főurakat, püspököket találunk a ferencesek jótevői és konfrátereinek között. Sőt volt idő, mikor a rendtartomány szindikusa az ország második közjogi méltósága, az országbíró volt.

Azonban a ferencesek legjobban a magyar néppel forrottak össze. A ferences lelki javakkal látta el a népet s ez alamizsnával hálálta meg a vett jót. Évszázadokon át együtt élt és együtt halt Istenért és hazáért mindkettő. S a nép megérzi a ferencesből feléje sugárzó önzetlen szeretetet, és ajkkal és szívvel barátjának tartja.

Jászberény.

Fr. Generózusz O. F. M.

FORRASMŰVEK:

Karácsonyi: Szent Ferenc rendjének története.

Hóman-Szekfű: Magyar történet.

Szabó Pius: Adalékok.

Márki Sándor: Magyar középkor.

Meszlényi Antal: A magyar katolikus Egyház és állam 1848—49-ben.

P. Takács Ince: Szent Ferenc rendje.

Balics Lajos: A római katolikus Egyház története Magyarországon.

Giczey József: A katolikus papság érdemei hazánk és az emberiség történetében.

Gegő Elek: Egyházi beszédek.

P. Zadravecz István: beszédei a forradalmi évben.

Szent Ferenc nyomdokain.

A Magyar Umbria és az Ifjúság évfolyamai.

Duns Scotus tekintélye hajdan és ma.

(Harmadik, befejező közlemény)

IV. Duns Scotus tekintélyének visszaállítása.

(XX. század)

III.

Tudósaink a Scotus-vádak tisztázása mellett igyekeztek felfedni az újskolasztikus mozgalom pántomista irányba való terelésének egyoldalúságait és az arra használt eszközök törvénytelenégeit, hogy ilymódon alkalmassá tegyék a talajt a skotizmus felvirágoztatására.

Semmi kétség nem férhet hozzá, hogy XIII. Leó pápa a skolasztika felújítására megindított mozgalommal Szent Tamás nevét igen szorosán összekötötte. De nem kell elfelejteni, hogy a nagy tudománypártoló pápa főcélja a skolasztika felújítása volt és nem Szent Tamás felújítása. Ő csak felhívta rá a figyelmet, mint aki *«inter Scolasticos Doctores, omnium princeps et*

magister longe eminent, éppen ezért nagyon ajánlotta követését. Ez volt az 1879-ben megjelent «*Aeterni Patris*» enciklikában.¹⁾ Rá egy évre kiadta a pápa «*Cum hoc sit*» kezdetű brévéjét, melyben megtette Szent Tamást a katolikus egyetemek és iskolák pártfogójának, de persze ezt úgy értette, hogy a skotista iskola által már kiválasztott doktor továbbra is megtarthatja védnöki méltóságát.²⁾ Vagy azért, mert Szent Alajost kiválasztották az ifjúság védnökének, a magyar ifjúság már nem követheti Szent Imre erényeit? De mennyire, hogy követheti! Hát akkor mi is követhetjük Duns Scotust! Nyilvánvaló ez különben XIII. Leó pápának Bernardin de Portogruaro ferences generálishoz intézett leveléből is: *In doctrinis philosophicis et theologis antiquae Scholae Franciscanae inhaerere studeant, quin tamen caeteros Scolasticos negligant*.³⁾

X. Pius a «*Pascendi*» és «*Doctoris Angelici*» enciklikái szerint teljesen megegyezik elődjének a skolasztika felújításáról és Szent Tamásról alkotott felfogásával. Hasonlóképp ő is írt levelet a Ferenc-rend főnökéhez, Dionisius Schulerhez, s ebben Bonaventúra kritikus kiadásával kapcsolatban dicsérő szavakat mond a Szeráfi Tanítóról, azután megemlíti, hogy van tudomása a Ferenc-rendben fellendült középkori nagy tudósok kultuszáról, melyet ő *a legnagyobb dicséretre, buzdításra és bátorításra tart érdemesnek*.⁴⁾ Ezek a bizonyítékok, igaz, nem említik nyíltan Scotus nevét. Azonban sapientibus sat! Vagy nem volt Scotus nagy skolasztikus tudós? És a régi ferences iskola tanításához ragaszkodni nem annyit jelent, mint Scotus mellett kitarítani? *Intelligenti pauca!* Ezek a pápai szavak nemcsak megtűrik Scotus tanulmányozását és követését, hanem jóváhagyják, sőt egyenesen felbátorítanak arra!

Az Egyház tanfőhivatala tehát nem lett tomista, megmaradt továbbra is katolikusnak, azaz egyetemesnek, mely a katolikum keretein belül maradó iskolákat nagy szeretettel öleli keblére. Ezt így követeli a józan ész és a tapasztalat. Mert a tudomány csak a szabadság zászlója alatt tud fejlődni. Ha nem volna véleményesszabadság, megvolna annak a veszedelme, hogy a bizonytalan tételeket biztosaknak, a véleményeket igazságoknak számítanák. Meg a történelem is arra utal Scotussal, hogy: *In processu generationis humanae semper crevit notitia veritatis*.⁵⁾ Jó tehát, ha nincs megkötve a gondolkodás egy embernek az elvei, hanem megmarad a szabad mérlegelés lehetősége.

¹⁾ Actes de Leon XIII. Tom. I. 62.

²⁾ U. o.: ... sanctum Thomam... coli atque observari volumus, ita tamen ut sanctis caelitibus, quos jam Academiae aut Lycea sibi forte patronos singulares elegerint suos honos suosque gradus etiam in postremum permanere intelligatur.

³⁾ Comte-Lime: Le mouvement scotiste de 1900 a 1914 d'après les publications de langue française. La France Franciscaine. 1935. avr. sept. 257.

⁴⁾ U. o.

⁵⁾ Acta Primi Congressus Zagrabiæ. Sibenici, 1937. Introductio XXI.

Hiszen mindnyájan *ex parte cognoscimus*⁶⁾, Isten senkire sem bízta a teljes igazságot, hát csak éppen Szent Tamás volna kivétel ez alól a szabály alól? Nem, is ember volt, aki egy szempont szerint építette ki világnézetét, mégpedig az arisztoteleszi görög világszemlélet szerint. A tudományra nézve ezért csak hasznos lehet, ha meghallgatja az Egyház annak a véleményét is, aki a plátóni-római szellemet képviseli a gondolkozásban. P. Poza S. J. különben igen okosan mondja: *Inhonorant Ecclesiam, qui eam facit tam pauperem et inopem, quod uno solo Doctore exornetur, cum multos Doctores habeat. Injuria Dei irrogatur extinguendo omnia luminaria et volendo ut una sola lux remaneat.*⁷⁾ Riviere egyenesen meg is rója azokat, akik kizárólag Tamást citálják, és Scotusról megfélemedeznek⁸⁾, mert P. Bachlet S. J. már régen kimutatta, hogy más doktorok követése, különösen azoké, akik *probati auctores*, mint Scotus, jogilag teljesen összefér Szent Tamás elismerésével.⁹⁾

A legbölcsebben tette tehát az Egyház, hogy utat engedett a skotizmusnak is, és nem dugaszolta el a katolikus gondolkozásnak azt a forrását, melyből Szent János, Szent Ágoston, Szent Anzelm és Szent Bonaventúra merítettek. Így az Egyház. De nem így a teológusok, legalább is a tomista teológusok. Sokan közülük annyira elragadtatták magukat Szent Tamás zsenijétől, hogy az ő tanítását tartják egyedül helyesnek, és kritizálását az igazság elleni támadásnak minősítik. Summáját pedig úgy tüntetik fel, mint az Egyház tanításának a Szentírás mellett álló kútforrását.

Próbáljuk megvizsgálni ezeket a tételeket a modern történet-kritika reflektorfényében. Legelőször is nézzünk szembe azzal az állítással, hogy Szent Tamás tanítása helyes kizárólag, s ki őt megtámadja, a tévedés gyanuját vonja magára. Milyen alapon mondják ezt a tomisták? Hivatkoznak VI. Ince pápának erre az *Ecce plus quam Salamon* kezdetű beszédében mondott kifejezésére: *Hujus doctoris (i. e. Thomae) sapientia prae caeteris excepta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum ita ut nunquam qui eam tenuit inveniatur a tramite veritatis deviasse, et qui eam impugnavit semper fuit de veritate suspectus.* Hogy VI. Ince pápa ezeket mondotta, Petrus de Borgomo és Vincentius Bandinelli O. P. kezdték hirdetni először a XV. században. De a skotisták is résen voltak. Alva, a Szeplőtelen Fogantatás kiváló teológusa még ugyanabban a korban megeáfolja ennek a kijelentésnek hitelességét és teljesen légbőlkapottnak állítja. Állítását igazolja azzal, hogy egyesek ezt a kijelentést hol VI. Urbántól, hol

7) Acta Primi Congressus ... XVII.

8) U. o. 25. o

9) U. o. 26.

10) P. Balic: Die Bedeutung der historisch-kritischen Methode für die Erneuerung der skolistischen Schule an der Gegenwart. Wiss. Weish. 1937. 189.

IV., hol VI. Incétől idézik.¹¹⁾ Pedig mi a valóság? A bencés *Petrus Rogeriusnak*, a későbbi VI. Kelemen pápának van egy *Ecce plus quam Salomon* kezdetű predikációja, melyben tényleg Szent Tamásról mond nagy dicséreteket, de akkorát mégsem, mint a főttebbi idézet. Megjegyzendő azonban, ezt a predikációt pápasága előtt kb. 15 évvel mondotta el, mint egyszerű párizsi tanár. *Ezt a beszédet sajtótította ki Bandelli és tulajdonította VI. Ince pápának és kibővítette, mert szerinte odaillett: qui eam impugnaverit semper fuit de veritate suspectus.*¹²⁾

Alvához hasonlóan a többi skolisták is Hiqueus, Hauzeur kimutatták, hogy nincs történeti bizonyíték arra, hogy ez VI. Incétől származik. A tomisták erre azzal válaszoltak: Ha mi VI. Ince predikációit nem is ismerjük, ebből nem következik, hogy ő ezt nem mondotta; ő ezt azért valóban mondhatta. Természetes, hogy mondhatta; válaszoljunk mi erre a bölcseségre; de arra adjanak feleletet, ha okosak, hogy tényleg mondotta-e? Erre bizony már hallgatniok kell. Mert nyilvánvaló, hogy itt az argumentum ex silentio-n kívül semmi bizonyíték nincs. Alva bizonyítása pedig igen erős és a Petrus Rogerius szavaihoz való hasonlóság olyan szembeütő, hogy ezek alapján itt feltétlenül hamisításra kell következtetnünk.¹³⁾

Ennek ellenére ez a legenda mégis, *mint történeti tény járt* szájról-szájra századokon keresztül. Maga XIII. Leó pápa is így fogadta el és belevette az Aeterni Patris enciklikába. 1911-ben ugyan Ubald Alencen felhívta a figyelmet Alva súlyos bizonyítására, a modern kor kritikus tudósai azonban nem vettek róla tudomást: Szabó Szádok O. P. és Jaques Maritain minden további nélkül dicsekszenek vele a tomizmus hegemoniája érdekében.¹⁴⁾

Ugyanezt a célt szolgálja az a hírterjesztés is, hogy XXII. János pápa ezt mondotta volna Szent Tamásról: *Quot articulos scripsit, tot miracula fecit.* Az 1931-ben, Rómában tartott ágostonos-tonista hét alkalmával a Szentség előtt mondott szentbeszédben is ez hangzott el: *nella bolla della canonizzazione di S. Tommaso: tot articuli tot miracula.* A gyűlések is rengeteget tárgyaltak erről a témáról¹⁵⁾. P. Balic azonban hiába nézett utána XXII. János irataiban, *nyomát sem találta ilyesminek.* Szerinte *először olvasható ez a kijelentés Tamásról Gersonnál,* de nála is ebben a formában: *tot miracula fecit, quot quaestiones determinavit.* Hogy bizonyították hát akkor a tomisták ezeknek a szavaknak a hitelességét? Egyszerűen úgy, hogy *hamisan idézték a külföket: Tamás szentléavatásának leírását és XXII. János bulláját.*¹⁶⁾

¹¹⁾ U. o. 190.

¹²⁾ U. o. 191.

¹³⁾ U. o. 193.

¹⁴⁾ U. o. 192.

¹⁵⁾ U. o. 197.

¹⁶⁾ U. o. 198.

Semmivel sem nagyobb a hitelessége annak a legendának, amely szerint az Úr Jézus jóváhagyta volna Szent Tamás írásait, mondván: *Bene scripsisti de me Thoma!* Ubald Alencon ennek is rámutatott történeti alaptalanságára, mert csak a XIV. és XV. században kezdték hirdetni. És hozzá teszi még szerzőnk, hogy Tocco beszél róla 1319-ben kiadott Tamás-életrajzában, de szentléavatása alkalmával meg sem említi.¹⁷⁾ De meg csak gondoljuk el, hogy mondhatta volna ezt az Úr Jézus Tamás Szeplőtelen Fogantatás-tanára, a konszekráló szavakról alkotott felfogására és a többi...? Nyilvánvaló tehát, hogy itt *jámbor legendával* állunk szemben, melynek nincs történetbizonyító ereje.

Hozzá kell szólnunk ahhoz a tomista felfogáshoz is, amely Tamás Summáját úgy tekinti, mint az Egyháznak Szentírás mellett álló tantekintélyét. Ezt a tételt először Gonet O. P. szögezte le a múlt században, azt állítva, hogy a tridenti zsinaton a Summát ott tartották az oltáron a Szentírás mellett, és az atyák abból merítették érveiket. Állításának megerősítése végett hivatkozik a Rend hagyományára és egy nápolyi klerikusnak a bizonyítására, aki *Politia Christiana* c. munkájában (megjelent 1647-ben) azt mondja, hogy a tridenti templomban, ahol a zsinatot tartották, egy asztalon (mensa) több könyv feküdt, melyek között felismerte a Bibliát, a pápai dekrétumok kötetét és Szent Tamás Summáját.¹⁸⁾ Gonetnek ezt az elbeszélését XIII. Leó pápa is felhasználta az Aeterni Patris enciklikában.¹⁹⁾

1910-ben két francia kapucinus páter: Jules d' Albi és Michael Ange a *Bonne Parole* hasábjain behatóan foglalkoztak ezzel a történettel és kimutatták, hogy ez semmi más, mint egyszerű legenda. Állításukat a következőkkel igazolták: 1. a zsinati atyák egyszóval sem emlékeznek meg róla, még a domkosrendbeliek sem. 2. Soto, Cano és Gravina, akik röviddel a zsinat után a Szeplőtelen Fogantatás ellen írtak, ebből a Gonet-féle állításból súlyos argumentumot állíthattak volna fel tételük igazolására, szintén nem tudnak róla semmit. 3. Ebben az időben Tamás még nem volt *Doctor Ecclesiae*-nek kijelentve, tehát az a 105 tagot számláló ferences csapat, mely a zsinaton részt vett, nem tűrte volna el minden protestálás nélkül ellenfele tanításának ily ünnepélyes elismerését. 4. az Egyháznak voltak Tamás előtt is nagy tanítói, de mindig különbséget tett az Isten szava és az emberi tanítás között.²⁰⁾

Hogy ez a legenda egyáltalán létrejött, tulajdonképpen abból magyarázható, hogy *Guerrero* granadai érsek az Eucharisztia-ról tartott ülésen Szent Tamásra hivatkozott. Magával hozta tehát a Summát és letette az asztalra, ahol talán már ott feküd-

¹⁷⁾ Comte-Lime op. cit. 264.

¹⁸⁾ P. Balic op. cit. 195.

¹⁹⁾ Actes de Léon XIII. 66.

²⁰⁾ P. Balic op. cit. 196.

tek Bonaventúrának és Scotusnak művei. Dehát ebből lehet következtetni arra, hogy ezt a zsinat tette oda, pláne az oltárra, még hozzá a Szentírás mellé, ahogy a tomisták képzelik? Egyáltalán nem. Ezt különben már ők is belátták, mert mikor a két francia páter feltárta a kérdéses szöveg hitelességének elfogadhatatlanságát, megkérdezték P. Mandonnet O. P.-t, hogy mit szól a dologhoz, s ő egyszerűen nem válaszolt. Megkérdezték azután a *Revue Thomiste*-nek titkárát is, aki bevallotta, hogy a szöveg hitelességének dokumentumai valóban hiányzanak.²²⁾ Ennek ellenére Tanqueray, Grabmann, Berthier, Lachat és sokan mások még mindig idézik, ha valami nagyot akarnak mondani Szent Tamásról és tekintélyét a legcsattanósabb bizonyítékkal akarják alátámasztani.

Ezekre a legendákra vonatkozólag megállapíthatjuk: *Is fecit, cui prodest*. A tomisták ezekkel azt akarták, hogy Mesterük tanítását lévmentesnek és egyedül elfogadhatónak tüntessék fel, s lehetőleg kiszorítsák a többi katolikus rendszereket, elsősorban azonban a skotizmust. És kétségtelenül Szent Tamás népszerűsítésében, s ezzel egyértelműleg Scotus elnépszerűsítésében ezek a legendák is hatékonyan közreműködtek. *Pedig ez igazságtalanság mindkettőjükkal szemben!* Ezen segít a modern kritika. Megadja Tamásnak a magáét, de elvitatja tőle, ami nem az övé, s így helyet enged Scotus érvényesülésének. Ezt kívánja az igazság, a tudomány és az Egyház érdeke.

IV.

Skotistáink eddig vázolt működése azonban csak előkészítő munka volt Scotus tekintélyének visszaállításához. A tulajdonképpeni munka a ferences Mester filozófiai-teológiai tanításának szintetikus és analitikus kifejtése volt, mert így domborodtak ki igazi értékei, melyek elismerésre és megbecsülésre érdemesek.

Összegezzük tehát röviden a szintetikus irányú munkákat, aztán nézzük az analízáló munkák egyik remek példányát. Először is vázoljuk Scotus filozófiájának és teológiájának szintézisét.

A) 1. Scotus filozófiájának szintézisét nem kezdhetjük mással, mint a lét fogalmával. Mi a lét? Ez az első kérdés, melyre minden vérbeli skolasztikusnak meg kell tudni felelni. Scotus erre így felel: A lét fogalma az összes fogalmak között a legáltalánosabb. Felöleli mindazt, amit értelmünk felfoghat, akár mint valóságos, akár, mint lehetséges létezőt. A lét fogalma az összes kategóriák fölött áll, vagyis transcendentális fogalom. Ez a létfogalom logikai, de nem metafizikai alap nélküli, még kevésbé panteisztikus, mert Istenre mint egyetlen végtelenséggel bíró Lényre vonatkozik, a teremtményekben pedig az ő végességüket jelezve a tíz kategóriára és azok alsóbb határozmányaira irányul. A létező valóságok metafizikai mozzanatai a formalitások. Ilyen formalitások pl.: természet és létezés, egység, igazság, jóság, általánosság és egyediség. Az egyediség az utolsó formalitás,

²¹⁾ U. o.

²²⁾ Comte—Lime: op. cit. 263. sk.

mely az általános valót egyeddé szűkíti. A lélek lényegében három formalitás van, mert az eszes lélekben formaliter bennfoglaltatik a tenyész és érző lélek. Az értelem és akarat is két formalitás. Istenben az összes egyszerű tökéletességek mind formalitások. Az egyes tökéletességek között van a formális különbség. Ez azt fejezi ki, hogy a formalitások a valósrendben azonosak, formai szempontból azonban különböznek egymástól, mert mindegyikük bizonyos újdonsággal rendelkezik.

Lényeg és létezés között a teremtményekben csak észbeli különbség van, mert ahány létezés van egy egyedben, annyi lényeggel is rendelkezik. A matéria, a forma, az organikus test különböző részei, továbbá a test, a lélek, az összetétel mind egymástól különböző, saját lényeggel bírnak. Ez semmit sem mond a létezők egysége ellen, mert minden létező az utolsó alakító forma által kapja egységét.

A materia prima ugyanúgy abszolút létező, mint a forma szubstanciális. Sajátos létezését nem a formától nyeri, hanem Istentől, teremtés által. A materia a forma szubstanciálissal alkotja az összetételt, melynek sajátos, megkülönböztetett létezése van. Ebben az alakításban a materia cselekvőleg vesz részt. Az anyagi létezőkben több alárendelt forma szubstanciális van, melyek a legfelsőbb formában egységessé válnak, miként a tenyész és érző lélek az eszes lélekben. Ez az eszes lélek ad az emberi testnek élő, fajbeli létet, egy másik forma, az ú. n. forma corporeitatis pedig ad neki testi létet. A testiség formája az emberi test különböző részei szerint különféle, megvan az állatban és a növényben is.

Képességünk a megismerésben cselekvőleg működik, tehát fő-ökként szerepel, a tárgy pedig csak eszköz-ökként. Értelmi ismeretünk első és sajátos tárgya a lét maga egész terjedelmében. Az eredeti bűn miatt azonban meg rövidült megismerésünk sugara, úgyhogy jelenleg az érzéki valók lényegére korlátozódott. Értelmünk közvetlenül, visszaelmélés nélkül megismeri az egyedtet. Intuitív megismerése van nemcsak érzékeinknek, hanem értelmünknek is, mert az értelem a bázisa minden megismerésnek és nélküle elvont ismeret nem jöhetne létre. Hogy a megismerésben a szubjektív világból az objektív világba való átmenetnek van metafizikai alapja, az a lélek formalitásaiban gyökerezik. Az eszes lélek ugyanis magában foglalja a tenyész és érző lelket, tehát a külvilág ennél fogva tud rá hatást gyakorolni. Az akarat lényege szerint szabad képesség; mindent szabadon, sőt nem egyszer szükségképpen akar, mert a szabadság és szükségszerűség nem zárják ki egymást. A lélek egész területén uralkodik, az értelem fölött is. Az értelem csak előtte megvilágító erejével, miként a gyertyát vivő cselédleány úrnője előtt.

Isten megismeréséhez a lét egyértelműsége vezet el bennünket. A teremtmények változékonyságára, esetlegességére, tökéletességi fokaira és legbenső lényegüket kifejező végességükre támaszkodva **bebizonyítható** az első Létezőnek, az első Kiválóságnak, az első Célnak a létezése. De Istentől nemcsak a teremtményekkel egyértelmű fogalmat szerezhetünk, hanem sajátos fogalmat is, nevezetesen a végtelen Létező fogalmát. Ez a végtelenség Isten metafizikai lényege, s így az összes tökéletességek gyökere és alapja.

A dolgok esetlegessége Isten szabad akaratában bírja gyökerét, mert Isten akaratla mindenre kiterjed. Azonban a dolgok lényegét és igazságát nem tudja megváltoztatni. A dekalógus első táblájának törvényei, mivel Istenre vonatkoznak, változatlanok és abszolútok; második táblájának törvényei azonban, mivel az emberekre vonatkoznak, Isten hatalmával föloldhatók. Végül az emberek eselekedetei között vannak közömbös cselekedetek, mert ezt így kívánja Isten bölcsesége, jósága, irgalma és a mi gyengeségünk.

2. Ha Scotus teológiájáról akarunk ilyen summáriumszerű szintézist adni, elsősorban Isten természetéről kell szólnunk. Miként az emberben, hasonlóképp Istenben is főszerepe van az akaratnak. Az akarat az akarás egyetlen oka; egyedül a logikai törvények kötik és dekalógus első parancsai, melyek az isteni természetben gyökereznek. A többi parancsok az isteni akaratból erednek, éppen ezért Isten föl is menthet alóluk. Tehát az egész

erkölcsi rend Isten akaratától függ; az egész természetfölötti rend pedig Isten üdvözítő akaratától. Isten akaratától a teremtés, a megváltás, Krisztus érdemeinek bűneinkért való engeszteléseképpen elfogadása. Megtehetette volna, hogy egész más teremtet természetet vesz fel, nem emberit. Istenhez tökéletességben legközelebb állnak az angyalok. Tökéletességük a dolgok világosabb ismeretében rejlik; akaratuk magasabbrendű szabadsággal van felruházva; véleményüket megváltoztathatják és nem abszolút tévedhetnek, mert nem önmaguk szabályai.

A megváltás a megtestesülés fölséges drámájának egy része. Isten öröktől fogva előre-rendelte Krisztust, hogy őt a tökéletesség legmagasabb fokán szerezze. A lényeg és létezés közli különbség szerint Krisztusban két létezés van: teremtet és teremtellem létezés. Krisztus lelkének képességei természetfölötti adományai révén fölülmúlták az angyalokét. Lelkének szépsége átültött testén, s így csodálatos szépségben jelent meg az emberek között. A megváltás szenvedése árán nem volt abszolút szükséges, mert a megváltás az esetlegességek közé tartozik. Hogy a megsértett isteni igazságosságnak megfelelő elégtétel adassék, nem volt szükséges, hogy az elégtétel teljesen felülmúlja a teremtményt, hanem elég lett volna, ha csak az elkövetett bűnt múlta volna felül. Márpedig bizonyos, hogy az istenszeretnek olyan művét, mely teljességgel felülmúlta a vétket, a kegyelem segítségével Ádám is elvégezhetné volna. A bűnbánatban ugyanis nincs végtelenség. A megsértett személyt illetőleg létezik ugyan végtelen megsértés, de ugyanaz a személy sokkal intenzívebb cselekedettel szerelhető, mint a bűn aktusa volt. Mert nyilvánvaló, hogy az egy és ugyanazon véges elvtől, a teremtménytől származó cselekedetek, melyek ugyanazt a végtelen határmozzanatot, t. i. Istent érintik, egyenlők lehetnek, sőt az egyik még felül is múlhatja a másikat intenzitásában. Végtelensége van ellenben Krisztus érdemeinek, azonban csak külsőleg, azaz amennyiben Isten végtelenségnek fogadja el őket.

Krisztusnak Isten terveiben elfoglalt elsősége Máriának is nagy kiváltságot jelent. Mert ha Krisztus Ádám bűne nélkül is megtestesült volna, akkor is Mária lett volna az anyja, ő tehát az örök isteni határozatokban első helyet foglal el Szent Fia után. Ádám bűne csak utána következik. De mert Mária is Éva leányaként jött e világra, Krisztus érdemeinek előlegezésével sértetlen maradt az eredeti bűn foltjától.

A szeretet természetfölötti erénye azonos a megszentelő kegyelemmel. — A szentségek erkölcsi hatékonysággal működnek. A konszekráló szavak az Egyház tanításának erejével bizonyítják az átlényegülést. Önmagukban véve nem zárják ki a konzubstanciációt. Az átlényegülés lehozó jellegű. A bűnbánat szentségének lényege a papi feloldozás, a bűnbánó cselekedetei csak szükséges előzményekként szerepelnek. Az örök boldogság pedig nem Isten boldog szemléletében, hanem Isten élvezetes birtoklásában áll.

Ezek alkotják Scotus filozófiai-teológiai szintézisének körvonalait. Látó szemnek mindjárt feltűnik ezen a szellemi épületen a stílus, bizonyos vezérelv szemmeltartásának következetes érvényesülése. Mi ad több becselt a létnek, az anyagnak, a léleknek, az értelemnek, Krisztusnak, Máriának? Mi teszi jobbá, értékesebbé az embert, az Isten lényegéről alkotott fogalmat, az örök boldogságot? Mi teszi könnyen érthetővé Isten megismerését, a kegyelem természetét, a testi lét tényét? Vagy mondjuk egész röviden: minek van gyakorlati értéke? — ez volt az a vezérelv, amely szerint Scotus egész szisztémáját vaskövetkezetességgel kiépítette. Ebben áll *rendszerének egysége és igazi ferences jellege*.

B. Pedig az ő géniusza nem rendszerezésben érte el csúcsteljesítményét. Ő inkább analizáló elme volt mint szintezáló.

Megvan ugyan nála a rendszer, de nincs meg benne az a «limpidezza», melyet Szent Tamásnál örökké csodálhatunk. Ebből a szempontból Tamás kétségtelenül Scotus fölött áll. Miben van hát akkor Scotus nagysága? Abban, hogy az egyes problémákat logikájának szívós erejével bámulatos finomságúra kicsiszolta, s a modern hittudósok állásfoglalásával összhangzóan megoldásra segítette. Ebből a szempontból tehát — mint Gilson, a jeles újskolasztikus megállapítja — Scotus áll Szent Tamás fölött.

Ennek bizonyosságául analizáljuk végig Krisztus előre-rendeléséről szóló tanát, mint ahol legklasszikusabban nyilatkozik meg logikájának páratlan finomsága. Tételét az Oxoniensében így állítja föl: *Utrum ista praedestinatio praeexigerat necessario lapsum naturae humanae?*²³). Vajjon Krisztus előre-rendelése mint szükségszerű föltételt követelte a bűnbeesést? Vajjon az ember elesése *conditio sine qua non*-ja Krisztus megtestesülésének? E tétel tagadására Scotus hét bizonyítékot sorakoztat fel.

1. Ha bárkinek az előre-rendelése a megdicsőülésre *ex parte objecti* megelőzi természetszerűleg a bűn és a kárhozat előrelátását, akkor sokkal inkább így van ez annak a léleknek az előre-rendelésénél, amelyiknek az előre-rendelése a legnagyobb megdicsőülésre vonatkozik.

2. Minden rendezett akarat előbb akarja a célt és aztán azt, ami a célhoz legközelebb áll. Ennek következtében miként mindenkinek előbbrevaló célja a dicsőség, mint a kegyelem, hasonlóképp a predestináltakat illetőleg is, akiknek Isten rendezett akarata szerint előbbrevaló célja a megdicsőülés, Isten előbb akarja a megdicsőülését annak, akit a célhoz legközelebb akar rendelni, és ezért előbb akarja Krisztus lelke számára a megdicsőülést, mint valamely más lélek számára, és mielőtt látná a megdicsőülést, mint valamely más lélek számára, és mielőtt látná a megdicsőülésnek és kegyelemnek ellentétjeit, t. i. az elkárhozást és a bűnt, előbb akarja bármely más léleknek a megdicsőülését.

3. A megváltás, vagy másképpen: a megváltandó lélek boldogsága nem ér fel Krisztus lelkének a dicsőségével. Nem lehetséges tehát, hogy Isten csak emiatt a lélek miatt rendelte volna Krisztust ekkora dicsőségre.

4. Nem valószínű, hogy a világnak ez a legnagyobb jótéteménye esetleges legyen és kisebb jótól vegye eredetét.

5. Hasonlóképp az sem valószínű, hogy Adám előbb lenne elrendelve ilyen nagy jótéteményre, mint Krisztus és csak őutána következniék.

6. Az meg egyenesen abszurdum, hogy Isten Adám dicsőségre való előrerendelésénél előbb előre meglátta volna, hogy bűnbe fog esni, és hogy ő Krisztust akkor rendelte volna előre, ha ennek a léleknek az előre-rendelése mások megváltása miatt történt volna.

Mit akarnak ezek a gondolatok bizonyítani? Annyit mindenesetre mondanak, hogy Krisztus megtestesülése nem szükségképpen szorult rá Adám bűnbeesésére. Világos belőlük, hogy őszüleink bűne nem «*conditio sine qua*» non-ja volt Krisztus előre-rendelésének.

A másik izgató kérdés itt az, hogy mi hát a megtestesülés tulajdonképpen oka? Scotus erre az Oxoniensében nem ad választ; a *Reportatione* ellenben világosan megfelel rá. Halljuk csak őt: «*Az elesés nem volt Krisztus előre-rendelésének oka. Sőt, ha sem az angyal, sem az ember nem esett volna el s nem is lett volna több ember a világon, mint Krisztus, ő akkor is ily módon előre-rendeltetett volna*». Ezek a szavak annyira nyitak és érthetőek, hogy semmi magyarázatra nem szorulnak. Itt csak egyet lehet érteni: *Krisztus megtestesült volna a bűnbeesés nélkül is!*

De miért? — vetődik fel a leglényegesebb kérdés. Erre Scotus így válaszol: «*Primo Deus diligit se, secundo diligit se aliis et iste est amor*

²³) Cfr. P. Balic: Duns Scotus' Lehre über Christi Praedestination im Lichte der neuesten Forschungen. Wiss. u. Weish. III. (1936.) 31. sk.

castus; tertio se vult diligi ab illo, qui potest eum summe diligere, loquendo de amore alicujus extrinseci; et quarto praevidit unionem illius naturae, quae debet eum summe diligere etsi nullus cecidisset! Ime, a megtestesülés indító-oka! Isten akar az istenségen kívül is legalább egy lényt bírni, akit ő végtelen szeretettel szerethet, s aki őt végtelen szeretettel viszontszeretni képes.

Scotus logikai fölényét más kérdésekben is szemügyre vehetnénk, most azonban nem találjuk alkalmasnak a régi szöveg bemutatását, minthogy a közeljövőben kézhez kapjuk a végleg hiteles szöveget, amely analitikus szempontból minden biznnyal sok újat fog jelenteni számunkra.

* * *

Legyen elég tehát ennyi arról, hogy mikép állították vissza tudósaink Duns Scotus tekintélyét. Ma már tudományos komolyságra nem tarthat számot az, aki nem ebben a tisztázott felfogásban mond ítéletet Doktorunkról. Igaz, még nem vagyunk ott, hogy a kézikönyvek is beszéljenek róla, s a népszerűsítő teológiai írások őrei hivatkoznának. Itt mindig Szent Tamás nevével találkozunk. Hisszük azonban, hogy skotistáink eddig is páratlan eredményeket elért szorgalma meghozza a népszerűsítő teológia terén is a kívánatos reformot.²⁴⁾ Ezt annál is inkább remélhetjük, mert tudományos körökben egyre sűrűbben hangzanak el róla a legkedvezőbb nyilatkozatok. *Gilson* a kiváló francia újskolaszlikus például a Sorbonn-on tartott Scotusról feltűnéstkeltő előadásokat és nagy szimpátiával köszöntötte az új skotista mozgalmat. Véleménye szerint *Scotus élőbbrevitte a skolasztikát*.²⁵⁾ *Carreras y Artau*, barcellonai professzor szerint Scotus tanrendszere úgy áll a filozófia történetében, mint a legtisztéletreméltóbb erőfeszítés annak érdekében, hogy sértetlenül megőrizze és kifejezze azokat a filozófiai eszméket, melyek a XIII. századig a katolikus világnézet alapjául szolgáltak.²⁶⁾ *Harris*, a híres angol tudós pedig úgy nyilatkozik, hogy Duns Scotus képviseli azt a szintézist, mely minden más korabeli rendszernél jobban reprezentálja a skolasztikus filozófiát.²⁷⁾

Ennek az értékelésnek komoly tárgyi alapja az, hogy a modern keresztény filozófia egyre jobban közeledik a scotusi világnézethez. Itt elsősorban utalunk arra a tényre, hogy az újskolaszlika ismeretelméleti problémája kétségtelenül a ferences Mester ágostonos-tomista elemeket zseniálisan összeegyezt-

²⁴⁾ Sajnálattal olvassuk a Banga—Ijjas-féle egyháztörténelemben, Fél-egyházy: A középkor egyháza c. munkájában, hogy Scotusnak se életrajza, se jellemzése, se tanításának pársoros ismertetése nem viseli magán a legújabb külföldi kutatások eredményeit.

²⁵⁾ Balic: Skotistica skola u proslosti i sadasnosti. Acta Primi Congressus Zagrabiae. 1935. 27.

²⁶⁾ U. o. 28.

²⁷⁾ U. o.

tető gnozeológiája felé tájékozódik.²⁸⁾ Utalhatunk arra is, hogy Scotus matéria-tana a legösszhangzóbb a modern természettudományos kutatásokkal.²⁹⁾ Formasokaságának elvét szintén megerősíti a modern természettudomány. Maga Zigliara, a tomisták nagy tudósa kénytelen bevallani, hogy *a forma corporeitatis* kérdésében Scotus véleményét vallják az összes újszkolasztikusok, nemcsak a skotisták. *Iterum in plena luce modernitas psychologiae B. Duns Scoti*, mondja P. Fröbes S. J.³⁰⁾ a Societé Thomiste 1932-es juvisy kongresszusán pedig Gilson azt indítványozta, hogy Scotus böleseletéből kiindulva építsék ki a középkor egészséges intellektualizmusát, mert az ő lélektana teljesebb az előző skolasztikusokénál, és szorosabban függ össze a mai áramlatokkal.³¹⁾

És teológiai eszméinek modernsége? Erről maga a Szent-szék adott a legfélreérthetlenebb bizonyítékot, mikor 1854-ben dogmatizálta a Szeplőtelen Fogantatás tanát, Duns Scotus speciális tételét; mikor 1854-ben hittétellé emelte a pápa csalatkozhatatlanságát, melyet szintén erőteljesen domborított ki Scotus; mikor 1925-ben elrendelte Krisztus Királyságának ünnepét, melyhez a dogmatikai háttért tudvalevőleg Doktorunk abszolút inkarnációról szóló tana adja meg. Továbbá ezeket a sajátos scotusi tételeket: hogy az angyalok számbelileg különböznek egymástól; hogy a megszentelő kegyelem azonos a szeretet természetfölötti erényével; hogy a halálos bűn nem szorosán vett végtelen sértés Isten ellen; hogy a szentségek hatékonysága nem fizikai, hanem erkölcsi jellegű; hogy egyedül a papi feloldozás a bűnbánat szentségének lényege; hogy a mennyei boldogság végeredményben nem az Isten szemlélésében, hanem az ő élvezésében áll — szintén sok modern és nem éppen ferences teológus hirdeti.

Scotus tehát nem azok közül a tudósok közül való, akik csak a filozófiai- és dogmatörténelemben kérnek néhány soros kommemorációt, hanem azok közül a tudósok közül való, akik a legbehatóbb ismertetést érdemelnek a manuálékban, szellemtörténeli könyvekben, folyóiratokban, cikkekben és mindenütt, ahol csak tudományos dologról esik szó. Hála Istennek, ez irányban a külföldi irodalom már igen szép példákat tud felmutatni. Az utóbbi három évtized alatt egymás után jelentek meg a jobbnál-jobb Scotus-monográfiák és apológiák. A legjobbak e téren Bertoni: *Le Bienheureux Jean Duns Scot s a vie, sa doctrine, ses disciples*; Minges: *Doctrina phil. et theol. J. Duns Scoti*; Harris: *Duns Scotus*; Longpré: *La philosophie du B. Duns Scot*; Scaramuzzi: *Summula Duns Scoti*; Balic:

²⁸⁾ Veuthey: *Das moderne Erkenntnisproblem und seine Lösung im Lichte einer franziskanischen-konkreten Ontologie*. Wiss. u. Weish. 1938. V. 3.

²⁹⁾ Scaramuzzi: *Summula Duns Scoti*. Introduzione XLVI.

³⁰⁾ Cfr. *Antonianum* 1938. IV. 467.

³¹⁾ Eröss: *Az érzés szerepe a vallásban*. *Theológia*. 1936, 236.

J. D. Scoti theologiae Marianae elementa; Basly: Scotus Docens. Azonkívül sok folyóirat ad helyet a Scotus világnézet terjesztésének. Különösen foglalkoznak Scotus eszméivel Németországban a Wissenschaft und Weisheit és a Franziskanische Studien, Franciaországban a La France Franciscain és az Etudes Franciscaines, Olaszországban az Antonianum, Archivum Franciscanum, Studi Francescani és a Rivista di filosofia neoskolastica. Végül megemlítjük a német ferences lektorok Duns Scotus szövetségének évi összejöveleleit, a francia, olasz és szláv lektorok konferenciázásait, melyek szintén hatalmas energiával dolgoznak Scotus pajzsraemelésén és a skotizmus minél szélesebbkörű népszerűsítésén. Ebben a munkában már részt vesznek a kapucinusok is, akik pedig évszázadokon keresztül szívósan kitarítottak Bonaventúra mellett, amióta P. Raymond O. M. Cap. kiadta nekik a jelszót: *Vers Duns Scot! — Vissza Duns Scotushoz!*³²⁾

Természetesen ez a törekvés nem irányul Szent Tamás hegemoniája ellen, hogy kicsavarja kezéből a vezéri pálcát; ez az irányzat csak az újskolasztikus mozgalmat akarja egészséges vérkeringésbe hozni. A középkorban ugyanis két hatalmas iskola fejlődött ki: Szent Tamás és Duns Scotus iskolája; másnéven: a tomizmus és a skotizmus. Amikor a mult század végén megindították a skolasztika felújítását Szent Tamás vezérlete alatt, szükségképpen csak a tomizmust támasztották fel, s így az újskolasztikus mozgalom csonka maradt. Ma azonban, mikor a skotizmus is oly szépen felvirágzott, teljesedéséhez közeledik a skolasztika renaissance-a, melyben ismét két teológus-fejedelem fog irányítani: Tamás és Scotus!

(Vége.) *Fr. Menyhért O. F. M.*

SZÓNOKI ANYAGTÁR.

Háromnapos diák lelkigyakorlat.

(Harmadik, befejező közlemény.)

A nemes önszeretet hatalmas küzdőtere a *kötelességteljesítés!* Az acéljellem, a férfikarakter erénye! Fiam! Te sem lehetsz báb! Férfimunkát követel tőled Istened . . . Egyházad . . . Hazád . . . férfiönérzed! Ismertem két nagydiákot, akik érettségi előtt iskola helyett mint borügynökök járták végig a szőlősgazdákat . . . Csaltak . . . hazudtak . . . ittak-ettek nagyokat . . . Óráikat egy gerinctelen orvos igazolta! . . . Mennyi jellemtelenség! Munkakerülésből! Hazánknak, Egyházunknak nincs szük-

³²⁾ Balic: op. cit. 17.

sége kötelességmulasztó, elpuhult «bakteros», «puskás» diákok-ra! Fiaim! Ti csak nem süllyedhettek az orosz diákok színvoná-lára . . . Egy-két példát: «Ki volt Leonardo da Vinci?» — Ró-mai pápa! — «Mi volt Spárta?» — Sokrates felesége! Egy más moszkvai intézet növendékei szerint Nero olimpuszi istenség, Sokrates francia szociálista volt. — Mussolini pedig Japán el-nöke! (Kat. Missziók 1937. dec.) Te még nem vagy ennyire? Ne vigasztald magad! Adj hálát Istennek és a munka kalapá-csával formáld magadban az öntudatos keresztény és magyar jellemet!

3. *Embertestvérszeretet!*

Családod . . . a társadalom és hazád iránti kötelességeidet tartalmazza!

a) *A család!* Az Intelmek egész VIII. f.-te szüleinknek, «eleinknek» tiszteletét, követését sürgeti . . . «követnünk kell eleinket és a fiak engedelmeskedjenek szüleiknek!» (VIII. f.). Az engedelmisség a jellemes ifjú hálája azok iránt, akik az ő szép egyénisége kialakításán fáradoznak! Szülők . . . «Gyerme-kek engedelmeskedjete szüleiteknek az Úrban, mert így van rendjén!» (Efez. 6, 1.). Tanárok . . . nevelők . . . lelkiatya . . . «Engedelmeskedjete előljáróitoknak, és hódoljatok nekik, mert ők őrködnek, mint akik számot fognak adni lelketekért». (Zsid. 16, 17.). — szép egyéniségtekért! Ha terhes az engedelmisség, ne feledd: a jellem kalapácsolása ott kezdődik, ahol nehezedre esik a kötelességteljesítés!

b) *Társadalom!* «Mind az embereknek egy állapotjuk va-gyon» — tanítja Szent István az Intelmek IV. f.-ben. Ma társa-dalmi problémákról beszélnek . . . XI. Pius szociális igazsá-got sürget . . . Az újkor felgyülemlett szociális problémái az ifjúságtól . . . töletek várnak megoldásra! Nektek . . . a ti nem-zedékteknek kell vállalnia az új, szociális igazságon alapuló világ megteremtését! — E hivatásra fel kell készülnöd! Tettek-vel kell kinevelned magadban a nemes szociális érzéket! Légy szociális diák! . . . Otthon a cselédnek nem parancsolsz: fino-man kérsz! Nemesak a hölgyekkel: idősebb munkásokkal szem-ben is udvarias leszel utcán . . . vonaton . . . villamoson . . . Barátaid megválasztásában a jellemes embert, nem az előkelő születést.

c) *Hazaszeretet!* Nem a páváskodás, tüntetés: hanem a be-csületes munka! Kemény kötelességteljesítés: Isten, önmagad s embertestvéreid iránt! Ez az igazi hazaszeretet!

III. Fiam! Mit ér a virág gyümölcs nélkül? Mit ér az eszme, a hit tettek nélkül? Patak vagy . . . sietsz az Óceánba! Az esz-me, a hit megmutatja az utat, de maga a haladás, a szép-egyé-niségbe-szárnyalás csak a tettek lépcsőin történik. A tettek által érik a jellemes férfi . . . kovácsolódik a karakter acél-remeke! Ha ég lelkedben az eszmény, akkor véres ajakkal, tüzes

lélekkel indulj megvalósítására! Tanulj Krisztustól!! Victor, quia victima! Győzött, mivel áldozat lett! Légy te is a kötelességteljesítésnek — Isten, önmagad s embertestvéreid szeretetének áldozata és győző! Kialakítod magadban a gerinces, jellemes, megingathatatlan acélférfit!!

6. Jellemebeérésünk erőforrása — A kegyelem!

«Küld el Uram a bölcseséget a te nagyságodnak székéről, hogy vélem legyen és vélem munkálkodjék, hogy tudjam, mi legyen kedves teelőtted!» (IX. f.)

I. Kemény férfimunka az acéljellem kikovácsolása! Ezt kívánja tőlünk és erre mutatott utat Szent István . . . Útja: a jellemtelenség, a bűn kerülése . . . az eszményi hit, mely elveket ad . . . ragaszkodás az örök Igazság Sziklájához . . . és az eszméknek, elveknek a virágba borítása: a tett, a cselekvés!

«Ez emberi erőt felülhaladó, munka» — mondjátok . . . Igaz! Tudta ezt Szent István is! Ezért az Istentől vár segítséget: «Imádkozzál, hogy adjon neked segedelmet minden jóságos cselekedetekhez!» (IX. f.). A jellemes férfi kialakításához!

Isten pedig, aki annyira óhajtja a mi szép egyéniségünk kialakítását, nem késik a segítséggel: erőnket felfokozza a kegyelemben! «Oh minden jóságokat felindító Kegyelem . . . te valál mestere boldog Imrének!» — sóhajt fel a mondseei kódex legendájának jámbor írója is.

Utolsó elmélkedésünkben vizsgáljuk jelleméletünk erőforrását: a kegyelmet!

II. 1. *Lelkem Lelke!*

a) *A keresztségi kegyelem.* Isten belénk oltotta a jobb, szebb, nemesebb élet csíráját, a kegyelmet már a keresztségben! 16—18 év előtt kis pogányok az áteredő bűntől fertőzve feküdtünk keresztanyánk karjain . . . Leszállt a láthatatlan fehér Galamb, . . . a jellemtelenség, a bűn gyökerét kitepte! Istengyermekké, «királyi nemzedék»-ké tett! A hit, remény, szeretet által belénk ültette az eszményiség . . . a szép egyéniség magvát! Filius Dei lettünk!

b) *A bérmálás kegyelme.* Az ifjúság legnehezebb küzdelmei előtt a férfias erő és szeretet lelkét kaptad! «Fölrüháztattok erővel a magasból» — mondotta valamikor Krisztus (Luk. 21, 49.). Eljött a Lélek az apostolokra: nem a halászok, hanem e Lélek ereje előtt hódolt meg a világ . . .! Téged is felruházott erővel ez a Lélek . . . A kegyelmi élet vértjében állított ki életed váríókára . . .! Állj ki hát, mint Hunyadi . . . Dobó . . . Zrinyi . . . Légy Istened és lelked lovagja! Harcolj a gyávasággal, elpuhultsággal, gerinctelenséggel! Harcolj világfölényes öntudattal, férfias acélerővel szép egyéniségedért!

c) *A bűnbánat kegyelme!* Ha jellemed alapját, kegyelmi életedet feldúltad, Isten a bűnbánat szentségében helyreállítja azt! Ad újabb lendületet az Óceán felé . . . Fiam! Nyiss ajtót a kegyelemnek! Akarj!! «Az ajtónál állok és kopogok!» (Titk. Jel. 3, 20.). Nyiss ajtót! A kegyelem acélgerincű férfit, hőssé nevel! Ne félj a jellemedért folytatott harcban! Gyöngé vagy? Ott ahol gyengének bizonyul önerőd, az Isten erejével fogsz tovább dolgozni! Akarj!! Bízzál!! «Omnia possum in eo, qui me confortat!» (Fil. 4, 13.).

Eddig magad akartál . . . estél-buktál! Próbáld meg az Isten erejével a kegyelemmel: majd kialakul jellemed márványcsodája!

2. *A kegyelmek Kegyelme!*

Egy kedves egyetemistától kaptam a napokban levelet. Gimnázista korában haszontalan kölyök volt . . . Ötödikben még kettőből bukott! Ekkor vágott barázdát lelkében egy lelkigyakorlat: Ad maiora natus sum! Hatodikban félévkor még volt néhány kettese, de év végére tiszta jeles lett! Kitüntetéssel ért! Most ösztöndíjas az egyetemen! Az egész ember az öntudatos jellem gyönyörű példája! Az eszméért, elveiért, elveiből él! Magatartása, minden szava a naggyáleni-akarás pattanó energiáit sugározza! Honnan veszi az erőt? «Naponként ott térdelek az áldoztatórácsnál» — írja az én egyetemistám. Innen merít erőt! Krisztusból!

Isten irántunk való szeretete nem merült ki a kegyelem bőséges folyósításában! A kegyelem teljét . . . Alkotóját, magát Krisztust is nekünk adja! «Az örültségig, a mániáig elragadott szeretet ez! Borzalmas és kegyetlen!» — kiált fel Prohászka e nagy titok szemléleténél. (Soliloquia I.).

Mi indította erre az «örültségig» elragadott szeretetre Krisztust? Testvéreit önmagával akarta gazdagítani! Tudta, hogy nekünk nem elég egy az Olymposon, Mekkában vagy a Moria hegyén székelő Isten . . . Nekünk a saját szívünkbe kell egy élő, eleven Isten, aki benned . . . bennem lüktet . . . aki győzi a harcot!

Tudta, hogy szép egyéniségünkért küzdelmünkben éltető kenyér . . . tüzesítő bor kell! Tudjátok az Iliásból, hogy a trójai nagy ütközet előtt Odysseus azt tanácsolta Achillesnek, hogy adasson az achájoknak «kenyeret és bort, mert ezekben van az erő és a bátorság!» Ugyanez a Grállovagok szokása: mikor a hős Gamuret, Parsivál őse, a szépséges Belakane lovagja lett, érte való csatába indulása előtt «evett borban négy szelet kenyeret, s felfegyverkezett!» Nekünk is étel-ital, kenyér és bor kell jellemesedésünk, acélosodásunk harcába!

Fiaim! Reggel titeket is vár Krisztus! Szeretettel . . . magát adó szeretettel . . . Segíteni akar . . . erőd, bátorságod akar lenni! Gyöngé vagy? Hát egyél! Ez neked való Kenyér . . .!

Erőt ad! «Mint tüzet lehelő oroszlán» térsz vissza az Úr asztalától! Menj hát erőért! Holnap isteni vérátömlesztésnek leszel részese . . . Töltekezz hát az isteni vérrel, mely a te lángoló véredet lecsillapítja . . . Holnap nemes leszel . . . kegyelmes leszel . . . isteni leszel! Eredeti Krisztus vére feszíti . . . arcodat az ő vére festi . . . agyaddal Jézus gondolkodik . . . ajkaddal Krisztus beszél! «Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem!» (Gal. 2, 20.).

III. Kedves Fiúk! Sokat követel tőlünk Szent István és általa hazánk . . . Sokat követel Krisztus és az Egyház! De nem követel . . . ad is! Adott kimeríthetetlen erőforrást a kegyelemben és a kegyelmek-kegyelmében Krisztusban! Ha e forrásokból merítünk, könnyű lesz a jellembe-szárnyalás művészete, mint az én egyetemista barátomnak! . . .

Az Óceánba vágyik a lelked: lendülj a kis patakkal előre!! Szemétdomb a világ? Te légy e szemétdombon mosolygó virág! Ha felhasználod az Isten nyújtotta eszközöket, majd alakul benned a sudár jellem . . . ! Majd alakul lassan szép egyéniséged márvány csodája . . . finoman, cizelláltan . . . mint a milánói csodálatos márványtemplom. A világ legszebb temploma a milánóiak büszkesége! 500 esztendeig épült . . . tiszta márványból . . . 135 torony, 3,200 szobor díszíti . . .

Fiam! A milánói székesegyháznál szebb épületet még Isten dicsőségére nem emeltek . . . ! Ennél fönségesebb és ragyogóbb csak a te Szent István kicövekelte úton kiépített szép egyéniséged lesz! Lépj hát Szent István, Szent Imre útjára! Tedd a vésőt természeted alaktalan márványtömbjére! Vésd a márványszobrokat . . . alakítsd a tornyocskákat . . . formáld a márványcsipkéket és rózsákat . . . Formáld jellemedet!!

Előtted a küzdés, előtted a pálya,
Az erőtlen csügged, az erős megállja!
Tudod mi az erő: akarat
Mely előbb vagy utóbb, de diadalt arat!»

(Arany J.: Domokos napra.)

P. Gyula O. F. M.

Megjegyzések: A magukban álló római számok az «Intelmek» megfelelő fejezetét jelzik.

N. L. Szent István Nagyobb Legendája (Legenda Maior)

K. L. Szent István Kisebb Legendája (Legenda Minor)

EMLÉKEZÉS.

Szürke bíboros.

P. Joseph Leclerc du Tremblay 300 éves jubileumára.

Az idő medrében hullámozó történelem nemcsak titkos mélységeiben hordoz ismeretlen kincseket, hanem az élet ezerszínű ragyogásában is meg-megvillogtatja, felszínre emeli csodálatra hangoló értékeit, amikor éppen szükség van rájuk. A XVII. század politikával és vallással átszövődő francia történelme is nem egy hasonló lelket teremt a kor megújuló szellemi áramlatának irányítására, élesztésére. A nagy egyéniségek sorában találjuk Richelieu bíboros oldalán az egyszerű kapucinus barátot, akit «szürke bíboros» néven ismer a történelem, s aki mellett 300 éves évfordulóján nem mehetünk el anélkül, hogy legalább főbb vonásokban meg ne emlékeznénk róla.

Leclerc du Tremblay János és Lafayette Mária házasságából született 1577. november 4-én, mind a két ágon előkelő családból. Maga az apja is velencei francia követ volt; fiát a keresztség után, ahol Anjou herceg tartotta keresztségét, ahol Ferencnek nevezték el. Mint Maffliers bárója kezdettől gondos nevelésben részesült. Házitanítóktól már kiskorában megtanult latinul és görögül. Majd a kollégiumi nevelés, végül a párizsi egyetem folytatták és fejezték be az otthon megkezdett jellemet és szellemet tökéletesítő munkát. Tanulás mellett a többi nemes ifjak módjára testgyakorlással, lovaglással edzette magát. Alig húsz éves korában beutazza Itáliát, Németország jórészét, s az akkori háborús idők hatására katona lesz, de rövid ideig. Egy évet Angliában tölt Hurault követ társaságában, akivel végigélvezte Hamletet és a többi Shakespeare-dráma előadását a királyi udvarban. Visszatérése után újra Párizsban találjuk, ahol Mme Acarie társaságába jár, a nagy francia vallási és szellemi megújulás forrásához. Itt jut ismeretségbe Richelieu-vel, a nagytekintélyű bíborospolitikussal, akinek 1613 óta mindinkább benső barátja és segítőtársa lesz. 1618-ban a protestáns környezetben nevelkedett anyjának ellenzésére belép az orleansi kapucinus noviciátba, s megkezdí azoknak útját, akik Krisztus keresztségét előbbre helyezik születésnél, rangnál, világi dicsőségénél. A szerzetben, mint bölcselet-tanár, újoncmester, házfőnök és provinciális működik. Népmiszsiós útjai révén jut el Poitonba is, ahol a fiatal luconi püspök, Richelieu beavatja a politikába s ezzel új irányítást ad az energikus kapucinus apostoli tevékenységének.

Már 1616-ban a királyi udvarba is szabad bejárása van, ő ellensúlyozza és hiúsítja meg a Condé hercegek függetlenítő politikáját a pápával szemben; országát ezzel megmenti a skizmatól meghiúsítva a hugenották tervét. Ekkor találkozik Loudunban a Nevers-i herceggel, a görög Paleolog császári család egyetlen tagjával, aki szeretné elűzni a törököt Konstanti-

nápolyból. József atyával közölte merész tervét, aki most már teljesen kidolgozva a kapóra jött eszmét, a herceggel együtt egy kereszties hadjárat indításán dolgozik, amely végleg leszámolna az Európába toladó muzulmán nagyhatalommal. A pápai udvar is helyesli és támogatja szándéka kivitelében. 1625-ben majdnem tisztán ennek a gondolatnak él és toboroz a kereszténység nagy közös érdekében Spanyolországban, Franciaországban, mindenütt. De a herceg 1625-ben megkapja Mantuát s föl hagy a tervvel, József atyát meg a harmincéves háború gátolja meg a mű végrehajtásában. A Gondviselés új munkateret ad neki. Nagy szerepet játszik a Congregáció de Propaganda Fide megalapításában, és mint pápai komisszárius Palesztinába, Egyiptomba, Abessziniába küld kapucinus missziónáriusokat, s a marokkói vértanuk bőséges áldást esdettek le munkájukra. Missziónáriusai egyúttal a francia befolyásnak voltak úttörői.

Fölismerete a protestáns hugenották szervezettségének titkát és nemcsak politikai, de szellemi téren is erős ellentábor megalakításán dolgozott: iskolák, imatársulatok, negyvenórás szentségimádások egy-egy eszközét, módját képezik a küzdelemnek s az eredmény nem marad el. A protestánsok számára annyira emlékezetes La Rochelle-t akarja Richelieu bíboros, mint újonnan szervezett püspökséget fáradságaiért neki adni, de ő megmarad szürke csuhás barátnak. Érzi, hogy így nagyobb erőt tud kifejteni Isten országának terjesztésében, mint az előkelő püspöki méltóságban. Ennyire lelkéhez nőtt az apostoli ferences szegénység szelleme.

Egyébként a Habsburg-ház elleni politikában Richelieu nélkülözhetetlen munkatársa volt, viszont magasröptű gondolatainak életrehozásában a bíboros miniszter jelentett számára sikert. A Franciaországot behálózó nagyhatalmi törekvéseket a bajor herceg barátságával ellensúlyozta. Kortársainak tanúsága szerint szinte nem lehet eldönteni, hogy mint politikus, vagy mint a francia vallásos megújhódás vezérlő lelke volt-e nagyobb. Annyi bizonyos, hogy sokféle ágazó elfoglaltsága mellett sem vesztette el munkakedvét, még akkor sem, ha vágyai nem teljesülhettek. Az imádság misztikus mélységeiből merített erőt munkájához, melynek egyetlen célja volt, hogy Isten országa valósuljon meg a keresztény fejedelmek uralkodásában, s a kereszt szenvedést és mennyei vigaszt sugárzó fénye vezesse a lelkeket már ebben az életben az igazi célhoz, az Istennel való belső egyesüléshez. Misztikája, amely Szent Ignácon épül tovább és gyakorlatiasságával oly megnyerően egyszerű, ebbe az önmagán megtapasztalt boldogságba kalauzol, vezet be benünket. A lelki életbe beavató könyvében sajátosan ferences lelkületként nyilatkozik meg az egyszerűség. Az akarati érzelmeket ösztönzi, vezet minden erőszak nélkül.

Három évszázad távlatából is újszerűen jelenik meg előttünk és példájával biztat, hogy ne vonakodjunk az Istennel egyesült élettől. Munkáiból merítsünk necsak tudást, de meleg ösztönzést is a lélek göröngyös útjainak megjárására a lélekmentés sokszerű, de mindenkor magasztos apostoli küzdelmében.

Fr. Celerin O. F. M.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

La Vie Catholique 2. IV. 1938.

Henri Bremond S. J.: Histoire littéraire du sentiment religieux.

FERENCES VILÁGIRODALMUNKBÓL.

1. Folyóiratok szemléje.

A FRANCE FRANCISCANE egyik legutóbbi száma közli P. KAO KER JANOS kínai ferences atyának a lillei egyetemen tartott előadásából az első részt: *L'HOMME DANS LE CONFUCIANISME* cím alatt. Milyen az ember természete: jó-e, vagy rossz? Ezzel az örök problémával küszködik a konfucianizmus. A kínai filozófusok Kr. e. már aXXIV. században foglalkoztak ezzel a kérdéssel. *Che-Chao* szerint az ember jó és rossz természetű összetételű és az irányítástól függ, hogy melyik természet lesz úrrá a másik fölött. Konfúcius ritkán beszél erről a témáról. Szerinte az emberek természete nagyon közel áll egymáshoz, csak a készségek különböznek, s ezért lesz egyik ember jó, a másik rossz. Egyébként ő inkább hajlik a felé a vélemény felé, hogy az ember természeténél fogva jó. Tanítványai szisztematikusan kidolgozzák ezt a kérdést, de nem egyformán foglalnak állást mellette. *Mentse* azt állítja, hogy az emberi természet jó, mert az erkölcsi törvény tulajdonképpen természetes képesség, maga a lelkiismeret, amelyben az alapvető erények mind megvannak és a jó megtevésére ösztönöznek. Ha az ember mindig erre a belső erkölcsi törvényre hallgat, cselekedetei jók lesznek, mert erényeket gyakorol. A rossznak az a magyarázata, hogy természetes értelmi képességünk hanyagságból, a szenvedélyek befolyásától elvakítva, vagy a környezet nyomására nem törekszik a tökéletességre. *Suntse* szerint azonban az emberi természet lényegében rossz. Ezt bizonyítják a különböző szenvedélyek, a nevelés szükségessége, a természet egoista törekvései. Ha valami jó van benne, azt lassú elsajátítás útján szerezte, mert az ember képes jót tenni, csak akaratos cselekvés kell hozzá. Jóllehet *Suntse* érvelései súlyosak, a gyakorlati életben a kínaiak *Mentse* véleményét látszanak elfogadni.

Miben áll az ember tökéletessége? ez a konfucianizmus második nagy kérdése. És a felelet rá ez: A személyiség tökéletessége az értelem, akarat és a szív részéről adódó követelmények kielégítésében áll. Az értelem részéről szigorú követelmény, a helyes ismeretszerzés, melynek módja megtanulni minden jót, elmélkedéssel elmélyíteni a szerzett ismereteket és világosan megkülönböztetni a jót a rossztól. Az akarat részéről a megismert jóhoz való ragaszkodás szükséges. Ebben áll az ember egyenessége, őszintesége. Végül a szív részéről azt követeli a tökéletesség, hogy a megismerés szerint mérséklődjenek az érzelmek. Mik a tökéletesség fokai? Erényesség szempontjából Konfúcius a tökéletességnek öt fokát állapítja meg, s e szerint az embereket öt osztályba sorozza. 1. *Közönséges ember*, akil szenvedélyei kormányoznak meg sem kísérli a jó gyakorlását, egészen messze áll a tökéletességtől. 2. *Bölcsesség tanítványa*, aki helyes irányba igyekszik járni, bár nem tartja meg hiba nélkül a törvényeket. 3. *Bölcsnek* mondható azonban már az, aki a törvényeket fogatkozás nélkül megtartja és mindenben

a becsületesség jellemzi. 4. *Tökéletes* az, akinek minden tette a becsületesség normája szerint igazodik és minden szava általános szabálynak tekinthető. 5. *Szent* végül az az ember, aki már egészen meggyökerezett a tisztességben. Mindenkinek ez a szentség volna végső célja, azonban ez legtöbb ember számára elérhetetlen, ezért az *általános cél a bölcsesség lesz*. Ez abban áll, hogy ismerni kell mindig az Ég akaratát, gyakorolni kell az erényeket és alkalmazkodni kell a becsületesség normájához. Mit tesz tehát a böles? Komolyan törekszik az okos belátásra, ellenőrzi magát naponkint, vigyáz emberi méltóságára; önmegtagadásokat végez és pedig: ifjúságában kerüli az élvezeteket, érett korában a vitákat, öregségében a kapzsiságot; gyakorolja az alázatosságot, nem fél a szegénységtől és jó példájával nevelőleg hat a népre.

Ezekből kiviláglik, hogy a konfucianizmus milyen lelki-szellemi kultúrával rendelkezik. Mentse mélyenszántó vizsgálódásai az emberi természetről szinte fedni látszanak a kereszténység tanítását, hogy az emberi természet jó, csak a bűn következtében rosszra hajló lett. A konfucianizmus aszkézise is komoly kísérlet; nem ellenkezik az evangélium szellemével, csak természetes sikon marad, tehát a természetfölöttiségtől várja teljes tökéletességét.

2. Könyvek szemléje.

DR. JOHANNES BINKOWSKI: DIE WERTLEHRE DES DUNS SCOTUS. Philosophie in Geschichte und Gegenwart. Hrsg. von Dr. Joh. Hessen. Heft. 1. Berlin und Bonn. 1936. Verlag Frd. Dümmeler. 96. old.

Az értékelméletet csak az újkori filozófia tolta ki különvágányra. Régebbi bölcselőink tehát nem foglalkoztak vele külön, s így az ő értékelméleteik kihozása elég nehéz feladatot ró a filozófustörténészre. Ezt a fáradságos munkát végezte el szerzőnk Duns Scotusnál. — A tanulmány három részre tagozódik. Az első részben (lét és érték) megállapítja a szerző, hogy Scotus a skolasztikus filozófia általános meggyőződésével szemben a lét- és értékrendet a mai értékelmélettel egybehangzóan kettéválasztja. Ő is vallja ugyan, hogy: *omne ens est bonum*, tehát a *bonum*, az érték azonos a léttel. Ez azonban csak *in abstracto* áll, *in concreto* nem, mert, a *bonum perfectum* a *bonum transcendentalé*-vel szemben lényeges és esetleges tökéletességeinél fogva hierarchikus és poláris struktúrával rendelkezik, ami a szerző kimutatása alapján a lét- és érték szétválasztását kínálja föl a valós rendben. — A második részben az etikai érték kerül vizsgálat alá. A scotusi tanban egy aktusnak objektív oldalról a tárgy és a többi körülmények megfelelése, szubjektív oldalról pedig ezeknek a józan ész ítéletével való egybehangzása és a cselekvés szabadsága ad értéket. — A harmadik rész a szent értékével szemben tanúsított magatartást, a vallást tárgyalja. Ha Isten az abszolút érték oly sajátossággal lép elénk, akkor a vallásosságnak is kell valami különös sajátossággal rendelkeznie, mely által az ismerettől elhatárolódják. Ezért nevezi Scotus a teológiát gyakorlati, üdvösségre vezető tudománynak.

Aki eddig úgy ismerte Scotust, mint pozitív munkára képtelen, élesesű kritikust, annak fejében ez a könyv is fogja gyujtani a józanabb kritikának azt a világosságát, hogy a Doctor Subtilis nemesak a legélesebb eszű skolasztikus, hanem egyben páratlan alkotó, konstruktív szellem is, sőt egyenesen modern gondolkodó, akinek több szava van a mai kor emberéhez, mint bármely kortársának.

GILSON—BÖHNER O. F. M.: DIE GESCHICHTE DER CHRISTLICHEN PHILOSOPHIE. Die Geschichte der Früh- Hoch- und Spätscholastik. Verlag Ferd. Schöningh. Paderborn. 1937.

A korai skolasztika bölcsellete. Általános bevezető dolgokról és epigonokról van itt szó? Igen, de még többről is. Mindjárt Scotus Eriugenát egész új beállításban látjuk, hogy nem volt sem racionalista, sem panteista, hanem vérbeli platonikus volt, aki Plátonnal és Plotinnal a kereszténység legvégső határain járt. Szent Anzelmmél, a chartresi iskolánál, Szentviktori Hugónál

ugyanolyan sajátos módszerrel találkozunk, amellyel már Szent Ágostonnál volt dolgunk. A kötet legeredetibb része a Szent Bernátról szóló fejezet. Vagy nem érdekes a misztika mesterét filozófálni hallani? És Bernátban megszólal a filozófus: feltárja az Isten közelében és távolában élő ember lelkivilágát; a szabadakarat szépségét Isten szolgálatában és elkorcsosodását a bűn béklyóiban; és lefesti a szerelet elfajulását és megszentülését.

A nagy skolasztika bölcsellete széles korismertetéssel indul. Rogér Bacon alapos ismertetése után következnek a vezérskolasztikusok: Nagy Albert, Bonaventúra, Tamás és Scotus. Mindegyiknél a skolasztika főproblémája, a hit és tudás viszonya kerül először bemutatásra, majd ismeretelmélet, lélektan, etika következik, de minden sablonosság nélkül. Méltatásuk röviden ez: a tudás egyetemességében legnagyobb Szent Albert; bensőséges misztikai átélés szempontjából Bonaventúra; logikai éleslátásban Scotus, szépstílusú szintézisalkotásban pedig Szent Tamás. Egy fejezetet kapnak Echart Mester, Okkám, Kuesi Miklós. Sajnáljuk, hogy Rajmundus Lullus egészen kimaradt, pedig az ő alakja igazán tisztázásra várt Stökl és mások vádaskodásai óta. — Ettől eltekintve ez a munka mind a bölcsellettörténetnek, mind a tanuló-íjúságnak nagy nyeresége.

P. PELLEGRINO PAOLI O. F. M.: UN TAUMATURGO FRANCESCO DEL SECOLO DECIMO SESTO, S. SALVATORE DA HORTA. RÓMA. Postulazione Generale o. f. m. Collegio s. Antonio.

Isten mindig sajátos hivatással bízta meg a szenteket: a mi szent Szalvátorunkkal is megvolt a maga szándéka. Az ő egyszerű, alázatos, hitből táplálkozó életével azt akarta bizonyítani a prótestantizmusba apostátáló világnak és minden századok nemzedékének, hogy igenis él és mindenkor élni fog az Egyházban és a hívek lelkében az igaz, hit lángja. Szalvátor ennek az isteni akaratnak tökéletesen megfelelt. Pásztorfiú, majd cipészinas voltára való tekintettel méltatlannak tartotta magát, hogy a bencések közé belépjen. Szegény ferences testvér lett. S az isteni kegyelem felemelte az egyszerű jámbor lelket a nagy csodatevők méltóságára, akihez messze vidékről zarándokoltak a hívek százai, mint az irgalom és jóság, nemtőjéhez. Ő a legújabb ferences szent. — A könnyű, elbeszélő stílusú könyvet kívánatos volna magyarrá is átültetni.

Fr. Menyhért O. F. M.

Évvégi beszámoló

a Szent Bonaventúra Egyházirodalmi Iskola évközi működéséről:

Egyházirodalmi Iskolánk rendes gyűléseit márc. 17-én kezdte meg. Az első gyűlés tárgysorozata: 1. Fr. Emil: Az Eucharisztia diadal ünnepe címen tartott felolvasást, mely megjelent a Magyar Umbria XII. évfolyam I. számában. 2. «A szentágostoni etika alapelvei» címen Fr. Julián értékelését olvasták fel. Megjelent az Umbria XII. évfolyam 2. számában. 3. «Szent Bonaventúra eucharisztiai misztikája». Írta: Fr. Menyhért, megjelent az Umbria XII. évfolyam 1. számában.

A második rendes gyűlést ápr. 6-án tartottuk meg. 1. «Az eucharisztikus áldozat doktora». Szerzője: Fr. Gedeon, megjelent az Umbria XII. évfolyam 1. számában. 2. Fr. Kristóf: «Az Eucharisztia a pogány missziókban» címen tartott felolvasást. 3. «Az Eucharisztia pápája». Írta: Fr. Lukács, megjelent az Umbria XII. évfolyam 1. számában. 4. «Az eucharisztikus körmenetek története». Írta: Fr. Arnold, megjelent az Umbria XII. évfolyam 1. számában.

Május 4-én tartott harmadik gyűlésünket Fr. Metód «Esti elmélkedés az oltár előtt» című verse nyitotta meg. 2. «Értékeink». Írta: Fr. Laetus, a szerző dolgozatában az egész értékrendet Istenre vonatkoztatja és Istenre vezet vissza. 3. «Duns Scotus tudományos tekintélye». Szerzője Fr. Menyhért, megjelent az Umbria XII. évfolyam 2. számában.

Negyedik gyűlésünket május. 19-én tartottuk a következő tárgysorozattal: 1. Fr. Gyárfás húsvétról mondott szentbeszédet. 2. «A kínai missziók jogi helyzete». Írta: Fr. Szerén, megjelent az Umbria XII. évfolyam 2. számában. 3. «Új élet a szentpaszkáli élet sugárzatában». Tanulmány, szerzője: Fr. Bonaventúra. 4. Fr. Menyhért felolvasta előző gyűlésen elhangzott tanulmányának második befejező részét.

Iskolánk 5. gyűlését június 2-án tartotta. 1. «A katolikum érvényesülése Szent István egyéniségében». 2. «Szent István alakja Temesvári Pelbárt megvilágításában». Szerzője: Fr. Henrik, megjelent az Umbria XII. évfolyam 2. számában. 3. «Szent István mint apostol a törvényhozásban». Írta: Fr. Generózusz, megjelent az Umbria XII. évfolyam 2. számában. 4. P. Flórián: «A pap és az Eucharisztia kapcsolatai» címen levelet írt egy kispapnak. 5. «Háromnapos diák lelkigyakorlat». Szerzője: Fr. Gyula, megjelent az Umbria XII. évfolyam, 2., 3. és 4. számában.

Hatodik ülésünket szept. 28-án tartottuk meg. Főtisztelendő elnök-atyánk szeretettel üdvözölte a testvéreket. Gyűlésünk 1. száma: «Duns Scotus élet-szeretése». Írta: Fr. Menyhért. Duns Scotust az embert és a szerzetest állítja élénk dolgozatában. 2. «Munkás könnyek, égi könnyek»: Fr. Célián dolgozata. 3. «Szociális nevelést». Írta: Fr. Félix, megjelent az Umbria XII. évfolyam 3. számában.

Hetedik gyűlésünk okt. 20-án folyt le, melyet Fr. Klárusz előadása vezetett be: «Imrédy földbirtokreform javaslata a keresztény etika tükrében». Megjelent az Umbria XII. évfolyam 2. számában. «Ferencs magyar szent». Írta: P. Kristóf megjelent az Umbria XII. évfolyam 3. számában. 3. «Horvát, Béla a költő». Szerzője: Fr. Emil, megjelent az Umbria XII. évfolyam 3. számában.

Iskolánk 8. ülését nov. 9-én tartotta, melyen Fr. Gyárfás Mindenszentekről mondott beszéd hangzott el, mint gyűlésünk első száma. 2. «Miből folynak kötelességeink és mik azok» címen Fr. Julián olvasta fel dolgozatát, amelyben válaszol a személyiség jelentőségét, szociális vonatkozásait és a személyiségnek ebből folyó kötelességeit. 3. «Katekézis a kegyelemről». Írta: P. Tivadar.

Kilencedik rendes gyűlésünket nov. 23-án tartottuk meg. Ennek első száma: «Szűz Mária a katakombákban». c. értekezés volt, szerzője: P. Gyula. A katakombákkorabeli Mária-kultuszt tárta hallgatói elé. 2. Fr. Gedeon szabadelőadása volt: «A fasizmus és katolicizmus» címen. 3. «Szent Cecília a történelemben», írta: P. Marcellin. A szerző újabb módot akart nyújtani annak az eldöntésére, hogy mikor élt Szent Cecília.

Egyházirodalmi Iskolánk ez évi díszgyűlését december 7-én tartotta a Kat. Kultúrház nagytermében szépszámú közönség érdeklődése mellett.

Főt. elnök-atyánk meleg szavakkal üdvözölte a megjelenteket, majd pedig megnyitotta a díszgyűlést, amelynek számai a következők voltak:

2. Bárdos: Ah, hol vagy... 3 szolamú ének, előadta a Teológia énekkara.
3. Az élő Szent István. Cnnepi beszéd, mondta: P. Nagy Máriusz O. F. M. V. év. t.
4. Szendrei: «Magyarok fénye». Kídsi—Bárdos: «Áldott Szent István» 3 szolamú ének, előadta a Teológia énekkara.
5. Szent István és a magyar család. Tanulmány, írta és felolvasta: Fr. Szalay Emil O. F. M. III. év. t.
6. Goriczky: Az utolsó látomás. Melodráma, szavalja: Fr. Máriaföldi Lukács IV. é. t. Harmóniumon kísérte: Fr. Tamás Alajos III. é. t.
- Simon - Kozáky: Szent István himnust énekelte a Teológia énekkara.
7. Szent István és a nacionalizmus: szabadelőadás, tartotta: v. Fr. Szabó Szerén IV. é. t.
8. Péter: «Üdvözlégy Szent István», 4 szolamú ének, előadta a Teológia énekkara.
9. Zárszó: mondta: P. Hermann Hermenegild O. F. M. tartományfőnök.

Az Egyházirodalmi Iskola az év folyamán 13 taggal gyarapodott. Eltávozott 6 tag. Az élet küzdőterére lépett: P. Hónor, Rókus, Flórián, Metód és Arnold.

A római Szent Antal egyetemen végzi tanulmányait P. Asztrik, Ottokár és Marcellin. A zágrábi egyetemen tanul: Fr. Remig, Breslauban: Fr. József.

Az Iskola ez évben 9 rendes és egy díszgyűlést tartott. A szakosztályok összesen 28 ülést tartottak. Ezek közül négyet az elméleti, tizennégyet a gyakorlati, ötöt az irodalmi és hármát a missziós szakosztály.

Az Iskola tagjainak a következő folyóiratok jártak. **Belföldiek:** Egyházi Lapok, Magyar Kultúra, Katolikus Szemle, Katolikus Nevelés, Pannonhalmi Szemle, Útunk, Teológia, Eucharisztia Ertesítő, Vigilia, Magyar Kórus, Szent Antal, Ferences Közlöny, Isten Dalosai, Katolikus Élet, Szegedi Havi Boldogasszony, Zászlónk, Keleti Egyház, Katolikus Misszió.

Külföldiek: Quartalschrift, St. Francisci Glöcklein, Apostolicum, Antonianum, Acta Ordinis, Frate Francesco, Le Missioni Francescane, Temps Present, Wissenschaft und Weisheit.

A klerikátok és szemináriumok munkásságáról a következő lapok tudósítanak: Ifjúság, Ferences Nemzedék, Frate Foco, Csíksomlyói Vadvirágok, a bécsi, schweitzli, dorsteni és más külföldi testvérlapok, valamint a kalocsai, pécsi, váci és szombathelyi szemináriumok munkakönyvei.

Fr. Gilbert O. F. M.
jegyző.

Jegyzőkönyvi kivonat.

a jászberényi ferences bölcsellettudományi főiskola B. Duns Scotus János Onképzőkörének 1398. évi működéséről.

Tisztújító gyűlésünket 1937. december 22-én tartottuk. Az új tisztikar: titkár: Fr. Cecil, helyettese: Fr. Bonaventúra; jegyző: Fr. Simeon, helyettese: Fr. Vendel; krónikás: Fr. Létusz és Fr. Pelbárt; rendező: Fr. Rupert.

I. Február 5. 1. Cophon: Nocturne, hegedűn játszotta: Fr. János, harmoniumon kísérte: Fr. Alajos. — 2. Titkári megnyitó, mondotta: Fr. Cecil. Az önképzőkör célja ebben az évben az előkészület az Ostyai Jézus méltó ünneplésére. — 3. Sík: Ember, szavalta: Fr. Olivér. — 4. Szent István, mint apostol a törvényhozásban. Írta és felolvasta: Fr. Generosus. Megjelent a Magyar Umbria XII. évfolyam 2. számában. — 5. Mahule: Gavotte, előadta: Fr. János és Fr. Alajos.

II. Február 26. 1. Hitünk az Oltáriszentségben, beszéd, mondotta: Fr. Faustus. — 2. A kommunizmus szabadságeszméje. Írta és felolvasta: Fr. Pelbárt, kifejtve benne a kommunizmus romboló munkájának alapokat. — 3. Gólyához. Írta: Tompa M., szavalta: Fr. Celesztin. — 4. Gluck—Sgambatti — Burmester: Melodie, előadta: Fr. János és Fr. Alajos. — 5. Az eucharisztia liturgiájának szépségei. Írta és felolvasta: Fr. Simeon, bemutatva az eucharisztias liturgia lélek-megszentelő jellegét.

III. Március 12. 1. Jézus Szíve beszéd, mondotta: Fr. Rupert. Az élet és szentség forrása az isteni Szív. — 2. Értékeink, írta és felolvasta: Fr. Létusz. Mit jelent az igaz, jó, szép és szent az ember közelebbi és végső célja szempontjából, erre felel a szerző. — 3. Két orralógató aszkéta, írta: Mécs L., szavalta: Fr. Oszkár. — 5. A tabernákulum Királya és én, írta és felolvasta: Fr. Vendel, bemutatva dolgozatában a szeretetközösséget az Eucharisziával.

IV. Március 26. 1. Nagybőjti beszéd, mondotta: Fr. Gergely. Nagybőjt a vezeklés ideje. — 2. A szonáta, novella, írta és felolvasta: Fr. Pelbárt, esetelve benne egy finom lélek történetét. — 3. Egy hulla ment az izzó buleváron, vers, Mécs L.-tól, szavalta: Fr. Celerin. — 4. Tűzfák, írta és felolvasta: Fr. Marciális. Epizód a szerző életéből. — 5. A szentmise liturgiájának története, I. rész, írta és felolvasta: Fr. Gottfried.

V. Április 9. 1. Beszéd az igazságosságról, mondotta: Fr. Marciális. — 2. Egy szerenád, előadták: Fr. János és Fr. Alajos. — 3. A fasizmus és az Egyház, felolvasta: Fr. Honorát. Az 1929-es kiegyezés előzményeinek rajza. —

4. P. B. Ejjel, és két saját költeményét, előadta: Fr. Pelbárt. — 5. Főt. P. Provinciális buzdtólag szólt a körhöz.

VI. Április 30. 1. A szentáldozás életformáló ereje, beszéd, mondotta: Fr. Jusztin. — 2. A szentmise liturgiájának története, II. rész, felolvasta: Fr. Gottfried. A legszentebb áldozatot mutatta be az idő tükrében. — 3. Az anyag fizikai szerkezetéről szóló elméletek történeti fejlődése, írta: Fr. Bertrand. A szerző a mult és jelen véleményét gyűjtötte össze a fölvetett kérdéssel kapcsolatban. — 4. Paszkál szól az új világ emberéhez c. értekezését felolvasta: Fr. Bonaventúra. A modern élet kiútját a lelkeségen és igazságon alapuló szeretetben jelöli meg.

VII. Május 14. 1. Per Mariam ad Eucharistiam, beszéd, mondotta: Fr. Pelbárt. A Szűzanya szemével nézi az Eucharisztia csend-magányát, szeretetét és engesztelését. — 2. Marchesi: Ave Maria, előadták: Fr. János és Fr. Alajos. — 3. Az értelem c. értekezését felolvasta: Fr. Szilviusz, bemutatva bonckése alatt az ember egyik legnemesebb képességét. — 4. Rouget de Lisle: La Marseillaine, szavalta: Fr. Marciális. — 5. Bajtai István, novella, felolvasta: Fr. Létusz. A szerző egy szerencsétlen ember életét rajzolja meg benne.

VIII. Szeptember 24. 1. Néhány gondolat a bölcsletről, beszéd, tartotta: Fr. Cecil. «Többet ér a legnagyobb dologról valamit is tudni, mint a többiről akármennyit». — 2. Mécs: Mi a lélek, szavalta: Fr. Oszkár. — 3. Warner: Lohengrin, előadták: Fr. János és Simeon. — 4. Fr. Pelbárt: A módbeli különbség szükségessége. Kifejtette Duns Scotus distinctio formálisának mibenlétét, alkalmazását, végül elfogadhatóságát.

IX. Október 15. — 1. Mire tanítanak és mit kívánnak tőlünk ferences őseink, beszéd, elmondotta: Fr. Máté. — 2. A jellem és jellemképzés főbb vonásai, írta és felolvasta: Fr. Neméz. A jellem ma korszerűséglet, ez a dolgozat alapgondolata. — 3. Ch. A. Rinck: Op. 55, harmóniumon előadta: Fr. Athanáz. — 4. Szent Vince istenszeretete, felolvasta: Fr. János, megrajzolva dolgozatában az embersegítés művészetének egyik rokonszenves alakját.

X. Október 29. 1. Deus caritas est, mondotta: Fr. Gottfried. A szeretet Istenének nagyobb szeretete, ez egyedül fontos. — 2. A katolikum megnyilvánulása Szent István egyéniségében, írta és felolvasta: Fr. Létusz. Merre mutat a dicsőséges Jobbkéz ezer éve és ezerév múltán? — 3. Padre Martini—Kreisler: Andantino és Burmester: Walzer, játszotta: Fr. János és Fr. Cecil. — 4. Barátomnak írta Fr. Simeon. Az életbelépő exnoviciushoz küld 3 gondolatot.

XI. November 19. 1. Emberéletünket irányító eszmei vágyaink. Konferencia beszéd, mondotta: Fr. Bonaventúra. A ferences papra vonatkoztatva oldja meg a kérdést. Emberi vágy: alkotni nekünk lélekben, lelkiekben kell alkotni. — 2. Jézus jelleme akaratának megnyilvánulásaiban. Írta és felolvasta: Fr. Rupert. Szentírási alapon mutatja meg Jézust, mint embert. — 3. Hubay Jenő: Mazurka hegedűn játszotta: Fr. János, harmóniumon kísérte: Fr. Simeon. — 4. Isten megnyilatkozása az ember erkölcsi világában c. értekezését olvasta fel Fr. Leontin. «Jézus élete a mi lelkünk élete» (Ágoston) ezzel a gondolattal jellemzi az ember erkölcsi világát.

Díszgyűlésünk november 30. Elsőnek főt. P. Magiszter üdvözölte a megjelenteket.

1. Kisdi—Bárdos: Aldott Szent István (3 szölam) előadta az énekkar, vezényelt: Fr. Cecil.
2. Egyház és haza. Ünnepi beszéd, mondotta: Fr. Pelbárt. Mikor az egész ország örömmujongással ünnepel, a mi szívünk is együtt dobog a boldogságban. De nemcsak ünnepel, hanem dolgozni is kíván noha csöndben és elrejtve, de méltó akar lenni ez az ifjúság is a barát névre.
3. Schubert: Sonatine Op. 137. No. 1, hegedűn játszotta: Fr. János, harmóniumon kísérte: Fr. Cecil.
4. A ferencesek szerepe a magyar történelemben, írta: Fr. Generósz. (Megjelent az Umbria jelen számában.)
5. Kerényi—Liszt: Magyar ünnepi dal. (3. sz.) énekelte az énekkar.

6. Tomory büszke vezér, történelmi harc, írta és felolvasta: Fr. Létusz. Tomory, a pap, a cseri barát, nem' a büszke vezér, őt tette az isteni Gondviselés az elárvult magyar Kapisztránjának és Hunyadijának egy személyben.
7. Prónai—Pusztai: Szent Imre látomása (melódráma) szavalta: Fr. Béda, a hegedűszólamot játszotta: Fr. János, harmóniumon kísérté: Fr. Simeon, közreműködött az énekkar.
8. Zadravec—Beretvás: Kapisztrán Himnus, énekelte az ifjúság.

Ezután főt. P. Provinciális lépett az emelvényre. A pirkadó magyar hajnal nagyszombati vigiliájának nevezte a mostani időket. Az ünnepet jelentő Lúmen Christi közeleg, közeleg ez árva nép számára is a feltámadás. Ennek az ifjúságnak megértőn a múlt továbbépítő papjává kell lennie. A mi örökségünk a magyar szív, a magyar lélek. Ebben a szent hivatástudatban kell a ferences ifjúságnak baráttá, a magyar barátjává lennie. Végül együtt énekeltük el a magyar Himnust.

A gyűlésen megjelentek a rendház tagjain kívül a polgármester képviseletében Mosó Dezső h. polgármester, a város előkelőségei és a papság közül is többen, Gyöngyösről P. Kolos és P. Zsigmond definitor-, illetőleg lektor- atya, Szolnokról P. Ottó és P. Kázmér.

XII. December 10. L. Beszéd, mondotta: Fr. Melkiades: «Hol vagy István király». — 2. «A lex aeterna mibenléte», írta: Fr. Illés. Szent Ágoston, Szent Bonaventúra, Szent Tamás és Duns Scotus alapján fejtette ki tételét. — 3. Mozart: 6. szonáta, előadták: Fr. János és Fr. Athanáz. — 4. Beszéd mondotta: Fr. Jakab, Szent Imre hercegről. — 5. Isten Anyja a mi anyánk, írta és felolvasta: Fr. Béda, bemutatva dolgozatában a Deipara nagy méltóságát.

Ezek szerint tehát önképzőkörünk tartott 13 rendes és egy díszgyűlést. Ezeken elhangzott 14 beszéd, értekezés, novella és egyéb írásmű 25, 7 szavalt, 1 melódráma, 12 zeneszám, 5 énekszám: összesen: 64 szereplés.

Önképzőkörünknek a következő folyóiratok járnak: Magyar Kultúra, Katolikus Szemle, Egyházi Lapok, Pannonhalmi Szemle, Theológia, Hírnök, Zászlónk, Útunk, Magyar Kórus, Szív, Eucharisztikus Értesítő, Credo, Rózsafűzér Királynője, Magyarosan, Ferences Közlöny, Isten Dalosai, Szentföld, Szent Antal, Magyar Umbria, Ifjúság, Ferences Nemzedék, Katolikus Élet, Szegedi Haviboldogasszony, S. Franziszi Glöcklein, Antoniusbote, Sendbote des hl. Franziskus.

Fr. Simeon O. F. M.
jegyző.

Üzenetek.

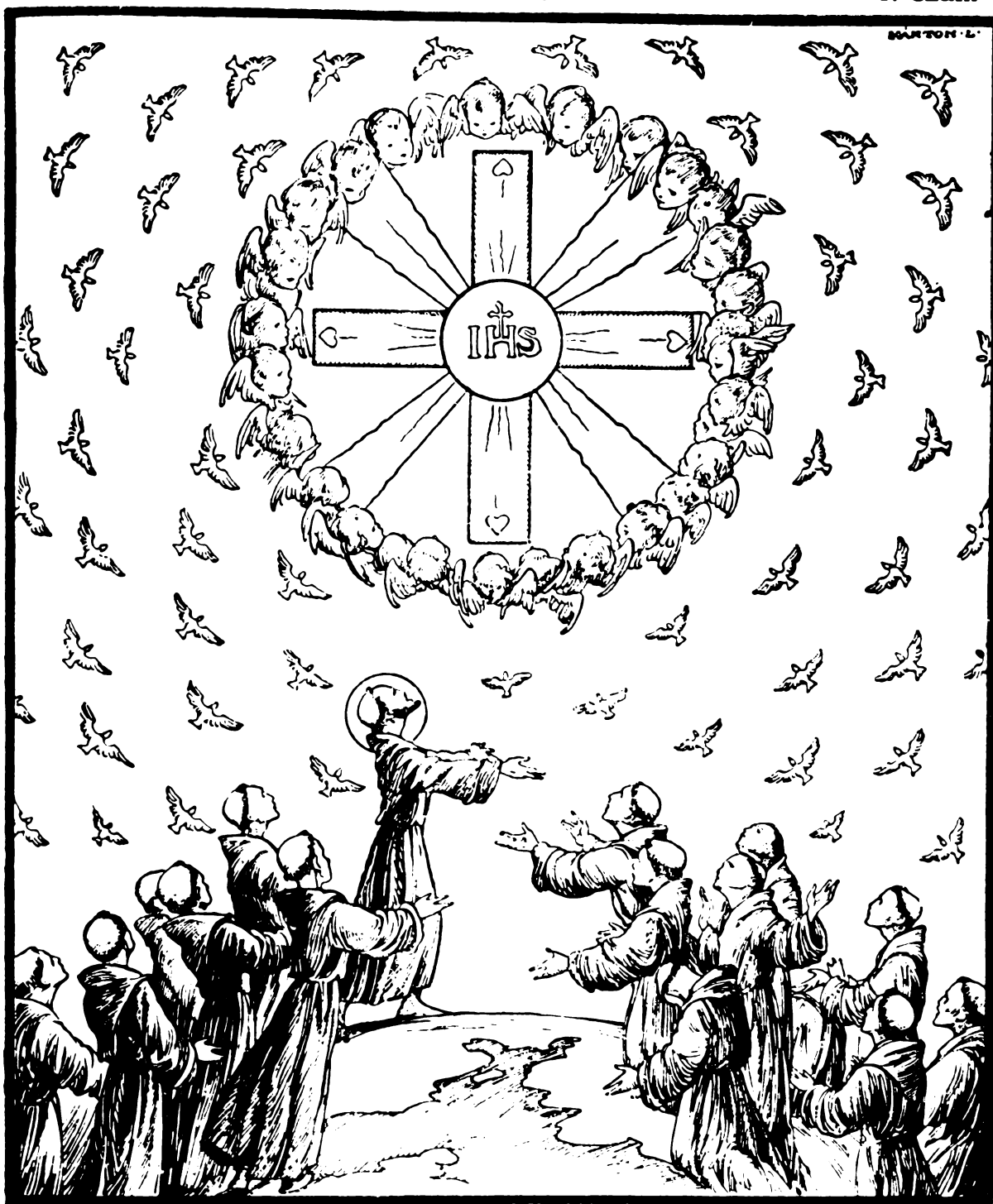
ROMA. Hálásan köszönjük küldeményeiteket. Több okból kifolyólag most nem került rájuk a sor, majd legközelebb. Egyébként levélben bővebben tájékoztatunk majd benneteket, csak türelem. Addig is sok Pax!

JÁSZBERÉNY. Gratulálunk sikeresen megtartott ünnepélyükhöz és egész évi gazdag önképzőkori munkásságukhoz. Tartsanak továbbra is ki a kézdet lendületével, meglátják, igen boldogan fognak tudni később visszatekinteni a berényi évekre. Kitartás és sok üdvözet.

— Kézirat gyanánt. — Kiadásért felel a gyöngyösi Ferences Teológia. —

Kapisztrán-Nyomda, Vác.

Művezető: Farkass Károly.

MAGYAR UMBRIA